

วิญญานสามบุรพาจารย์เกษตร

ค้นหาจากอดีตของชีวิตฉัน

ระพี สาคกริก

แง่คิดเริ่มแรก

ความรักอันเป็นธรรมชาติของชีวิตมนุษย์แต่ละคน เป็นสิ่งอันทรงคุณค่าอย่างยิ่ง แต่การเรียนรู้ความจริงจากรักได้อย่างลึกซึ้ง ค้นหาใช้มองจากความรู้สึกทางอารมณ์เพียงชั่วแล่นเท่านั้น หากควรพิจารณาย้อนกลับไปสู่อดีต

แล้วจะพบความจริงได้เองว่า การมองไปยังผู้ใหญ่ที่สร้างความคิดความงามมาแต่ครั้งก่อน ย่อมมีผลยกระดับคุณภาพจิตใจตนเองให้สูงยิ่งขึ้น แต่การมองทุกสิ่งให้เห็นด้านดีได้ ในจิตใจแต่ละคนพึงต้องมีความดีความงามพร้อมสรรพถึงระดับหนึ่งแล้ว

เหตุอันเป็นที่มาของเรื่องนี้

ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2544 ฉันได้ทราบว่ามีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เตรียมวางแผนจัดกิจกรรมรำลึกถึงอดีต ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากปี พ.ศ. 2546 การพัฒนามหาวิทยาลัยจะครบรอบ 60 ปี สิ่งหนึ่งซึ่งอยู่ในแผนการเตรียมงานก็คือการพิจารณาหาอาจารย์ที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับแก่สังคม เพื่อจัดพิมพ์หนังสือออกเผยแพร่แก่ชนรุ่นหลัง รวมทั้งเก็บไว้เป็นอนุสรณ์

จากเหตุดังกล่าว จึงมีการตั้งคณะทำงานขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อพิจารณาดำเนินงานเรื่องนี้

ฉันมาทราบภายหลังว่า ผลการพิจารณาคัดอาจารย์ผู้มีผลงานโดยคณะทำงานมีชื่อฉันรวมอยู่ในนั้นด้วย

เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมา ฉันเป็นคนมีนิสัยยกความสำคัญของผู้อื่นไว้เหนือตน มาตลอด ยิ่งเป็นชนรุ่นหลัง รวมถึงผู้ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ในระดับล่าง

จากสภาพดังกล่าว ทำให้รากฐานจิตใจตัวเองมีการรู้เขารู้เราเป็นธรรมชาติ อย่างลึกซึ้ง ดังนั้นเมื่อมีเรื่องราวเกี่ยวกับการนำชื่อฉันเข้าไปอยู่ในสภาพเช่นนั้น ตนจึงรู้ว่าไม่ควรถือเป็นเรื่องที่ตัวเองจะเข้าไปเกี่ยวข้อง หากไม่มีใครในนั้นนำข้อสงสัยมาปรึกษา

อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกสนใจติดตามการปฏิบัติของคณะทำงานคงมุ่งความสำคัญไปยังประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความคิด ซึ่งควรมีผลถึงชนรุ่นหลัง ทั้งนี้และทั้งนั้น เนื่องจากฉันรู้ที่อยู่ในใจอย่างลึกซึ้งว่า ตนทุ่มเททำงานเพื่อชนรุ่นหลังมาตลอดชีวิต

นิมิตหมายจากใจ

จากกาลเวลาซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นที่กล่าวมาแล้ว มีการทิ้งช่วงให้ผ่านพ้นมานานพอสมควร ฉันทราบความรู้สึกจากการบอกเล่าโดยบางคนในคณะทำงานว่า เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตและผลงานจากฉันมีมากมาย ทำให้ไม่่ง่ายที่จะนำมาสรุปลงไว้ในกรอบจำกัด

จนกระทั่งอยู่มาวันหนึ่งระหว่างช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2545 อาจารย์อัจฉรา นวจินดา หัวหน้าคณะทำงานได้มาพบฉันที่บ้านและเล่าให้ฟังว่า เธอพบปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับวิญญาณท่านศาสตราจารย์อินทรี จันทรสถิตย์ 1 ใน 3 บุรพาจารย์ ซึ่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และบรรดาศิษย์รวมทั้งคนทั่วไปที่ให้ความเคารพรักและศรัทธา ได้ร่วมใจกันสร้างอนุสาวรีย์ขึ้นไว้ในบริเวณมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เธอได้เล่าให้ฟังถึงเรื่องราวเกี่ยวกับเนื้อหาสาระซึ่งตนได้สัมผัสมาแล้วว่า ท่านอาจารย์อินทรีฯ. กล่าวว่า ระพีเขาเป็นคนดี หนึ่งในแผ่นดินของเกษตรศาสตร์ อย่างลืมนะ ทำให้รู้สึกได้จากกระแสจิตบางคน รวมทั้งตัวเธอเอง

ระหว่างเธอเล่าเรื่องนี้ให้ฉันฟัง ฉันสังเกตเห็นในดวงตาทั้งคู่ของเธอมีน้ำตาไหลซึมออกมาจนกระทั่งทำให้ใจฉันรู้สึกบีบตี้นตันไปด้วย หลังจากนั้นเธอได้ก้มลงกราบที่เท้าฉัน ทำให้ฉันต้องดึงมือเธอลุกขึ้นมา นั่งบนเก้าอี้ตามเดิม

ส่วนตัวฉันเองเกิดความรู้สึกอะไรบางอย่างขึ้นมาจากส่วนลึกของหัวใจ ทำให้คิดได้ว่า ตนควรปฏิบัติอะไรบางอย่าง เพื่อให้เกิดความสบายใจมากขึ้น อย่างที่คนยุคก่อนเคยพูดไว้ว่า อย่าปล่อยยให้อะไรมันค้างคาอยู่ในใจตัวเองต่อไปอีก

ช่วงหลังๆ ฉันพบความจริงจากชีวิตตัวเองสิ่งหนึ่ง ซึ่งเกิดจากความรู้สึกที่อยู่ในใจว่า หากพบสิ่งใดก็ตาม ถ้ายังไม่อาจเข้าใจถึงได้อย่าฟังไม่เชื่อ เนื่องจากการปฏิเสธสิ่งดังกล่าว แท้จริงแล้วก็คือการปิดกั้นโอกาสที่จะเรียนรู้ความจริง ซึ่งควรเกิดขึ้นจากรากฐานจิตใจตนเองได้อย่างลึกซึ้ง

เหตุและผลจากเรื่องราวดังกล่าว

เนื่องจากเมื่อไม่นานมานี้ ฉันได้เขียนบทความเรื่อง คนกับผี โดยใช้ความจริงซึ่งมีอยู่ในใจตนเองเป็นพื้นฐานแนวคิด ดังนั้น เมื่อมาพบเรื่องนี้ จึงทำให้ฉันใช้สิ่งที่มีอยู่แล้ว ค้นหาความจริงว่า กระแสความรู้สึกดังกล่าวมีผลสืบเนื่องมาจากเหตุใด ?

ฉันพิจารณาแล้วเห็นว่า ด้านหนึ่งน่าจะได้แก่การที่ผู้รับกระแสจิต มีใจเคารพรักและผูกพันอยู่กับท่านอาจารย์อินทรี จันทรสถิตย์ อย่างลึกซึ้ง กับอีกด้านหนึ่งคงมีความเคารพและมีจิตใจผูกพันอยู่กับฉันด้วย ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากมีใจใกล้ชิดสนิทกันมานาน แม้บางคนกายยังไม่มีโอกาสใกล้ชิดกันก็ตาม

กับอีกสิ่งหนึ่งน่าจะเกิดจากความรู้สึกซึ่งเคยรู้ได้ถึงอดีตว่า ฉันกับท่านอาจารย์อินทรีคงจะเคยทำงานร่วมกัน อีกทั้งรู้จักกันและกันมาก่อน

สิ่งที่กล่าวมาแล้วคือสภาพซึ่งอาจมีผู้ที่เคยมองเห็นจากภายนอก ส่วนภายใน น่าจะเกิดความรู้สึกผูกพันอยู่กับงานที่ได้รับมอบหมาย แต่การดำเนินการยังคงมีปัญหาต้องนำมาพิจารณาอย่างกว้างขวางร่วมด้วย

ความรู้สึกที่บีบอัดขบร่วมกับการที่มีใจผูกพันซึ่งกันและกัน แม้ว่าขณะที่หลับ แต่จิตได้สำนึกยังคงตื่น นอกจากนั้น เนื่องจากวิญญาณมนุษย์แต่ละคนมีจินตนาการและมีพลัง ดังนั้น จากศูนย์รวมของสิ่งต่างๆ ซึ่งอยู่ในใจ จึงมีผลสร้างภาพดังกล่าว ดังเช่นที่กล่าวกันว่า มีสิ่งค้างคาอยู่ในใจ จึงนำไปฝัน

หากเข้าใจถึงสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่อยู่ในภาพรวมของชีวิตคนได้อย่างลึกซึ้ง ย่อมเชื่อถือได้ ทั้งนี้และทั้งนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างที่นำมาอธิบายไว้ ณ โอกาสนี้ จึงเป็นเรื่องมีเหตุผลให้เชื่อถือได้

อะไรเกิดขึ้นจากใจฉัน

หลังจากหัวหน้าคณะทำงานได้เล่าเรื่องนี้ให้ฉันฟังแล้ว ทำให้เกิดความรู้สึกจากใจตนเองอย่างหนึ่ง ซึ่งใครอาจคิดว่าเชื่อหรือไม่เชื่อคงเป็นเรื่องของแต่ละคน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจากจิตได้สำนึกขณะนั้น เหมือนกับครั้งที่แม่ฉันตายได้ไม่นาน ในที่สุดตนก็ตัดสินใจบวชให้แม่

แต่ถ้าถามความจริงจากใจตนเอง ฉันคงตอบอย่างเชื่อมั่นว่า ตนบวชให้กับสังฆกรรมซึ่งอยู่ในใจ ในเมื่อนิสัยฉันเป็นคนถือความจริงจากใจตนเองไว้อย่างมั่นคงมาตลอดชีวิต ดังนั้นเมื่อมีสิ่งใดไม่ตรงกับใจฉันแล้วย่อมทำให้เกิดความทุกข์

ฉันจำได้ดีว่าช่วงที่แม่ยังมีชีวิตอยู่ เคยพูดกับฉันครั้งเดียวเท่านั้นว่า แป๋ว ลูกยังไม่ได้บวชนะ ซึ่งฉันฟังแล้วก็ไม่ได้พูดอะไร เพียงแต่ในใจตัวเองคิดว่า กำลังมีงานมากจะละทิ้งไปใจก็คงไม่สงบ

ฉันตัดสินใจบวชก่อนวันประชุมเพลิงศพแม่เพียง 2 อาทิตย์ รายละเอียดเรื่องนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือเรื่อง หากไม่มีวันนั้นย่อมไม่มีวันนี้สายธารความคิดสุดโค้งสุดท้ายของชีวิต ซึ่งมูลนิธิสถานแสงอรุณจัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. 2539 ภายใต้ชื่อเรื่องว่า จากแม่บังเกิดเกล้าถึงแม่ธรณี

หลังจากรับทราบความฝันที่อาจารย์อัจฉรา นวจินดา หัวหน้าคณะทำงานได้เล่าให้ฟัง ทำให้ฉันรู้สึกทันทีว่า ทั้ง 3 ท่าน เคยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดจิตใจกับฉันมาแล้วอย่างสำคัญ นับเป็นคุณูปการ

ดังนั้น ฉันจึงตัดสินใจนำมาลัยดอกมะลิ 3 พวงไปวางที่ฐานอนุสาวรีย์ในวันถัดมา ซึ่งวันนั้น แม้จะยืนอยู่ท่ามกลางสายฝน แต่จิตใจตัวเองอยู่ในความสงบ จึงมองเห็นโอกาสที่ใจตนเองจะพลิกความรู้สึกเปียกปอน ให้เปลี่ยนมาเป็นความสุข ทำให้ภาพในอดีตซึ่งฝังอยู่ในหัวใจปรากฏออกมาเป็นจินตนาการที่หล่อหลอมจิตใจตัวเองได้อย่างลึกซึ้ง

เสมือนมีคำปฎิญาณที่เกิดขึ้นจากใจตัวเองว่า **สิ่งที่เป็นการดีความงามซึ่งได้สั่งสมมาแล้วในอดีต ตนจะขอมุ่งมั่นปฏิบัติต่อไปอย่างมั่นคง**

ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีอีกสิ่งหนึ่งซึ่งฉันคิดว่า ในโอกาสครบรอบ 60 ปี ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ฉันควรจะระบายความรู้สึกในรายละเอียดจากสิ่งที่มีอยู่ในหัวใจตัวเองแล้ว ออกมาฝากไว้ให้ชนรุ่นหลังได้นำไปคิด

กับอีกด้านหนึ่งซึ่งฉันคิดว่า น่าจะมีความสำคัญเหนือกว่าด้านแรกก็คือ การค้นหาความจริงจากใจตนเองออกมาเขียน หากเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติ ย่อมมีผลทำให้สิ่งซึ่งมีอยู่แล้วในส่วนลึกของหัวใจ มีความลึกซึ้งยิ่งขึ้น น่าจะช่วยให้วิถีการดำเนินชีวิตตัวเอง มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

ประสบการณ์จากรากฐานความคิดตนเอง

ฉันเป็นคนมีนิสัยรักษารากฐานความจริงจากใจตนเองไว้อย่างมั่นคงมาตั้งแต่ตนยังมีอายุไม่มากนัก จนกระทั่งถึงบัดนี้ ซึ่งอายุของฉันกำลังจะล่วง 80 ปีไปแล้ว

ทั้งนี้และทั้งนั้น ความมั่นคงเด็ดเดี่ยวซึ่งอยู่ในหัวใจ ได้ทำให้ฉันเป็นคนกล้าสู้ความจริงจากใจตนเอง ฉันรู้ว่าหากตนขาดความจริงใจต่อสังคมภายนอก การณ์จะกล้าพูดความจริงจากใจคงเป็นไปได้ยาก นอกจากปล่อยให้ชีวิตเดินตามกระแสสังคมต่อไป ซึ่งย่อมมีผลทำให้ตนจำต้องสูญเสียคุณค่าเพิ่มมากยิ่งขึ้น

ครั้งหนึ่ง ขณะเกิดปัญหาใหญ่ขึ้นในกระบวนการบริหารและจัดการเกษตรไทย ทำให้มีผู้วิจารณ์ในทางไม่ชอบมาพากลอย่างกว้างขวาง มีหนังสือพิมพ์ใหญ่ฉบับหนึ่งมาขอสัมภาษณ์เรื่องนี้ จากนั้นสัปดาห์เป็นธรรมชาติของตัวเอง ทำให้ฉันกล้าพูดความจริง โดยที่ไม่มีความคิดอยู่ในใจแม้แต่จะน้อยว่าจะให้เกิดความรู้สึกกระทบกระเทือนแก่บุคคลใด หรือนคนกลุ่มใดทั้งสิ้น

ในเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างสามารถมองได้ 2 ด้าน ทำให้เชื่อว่าผู้ที่มีใจเป็นกลางย่อมรู้เหตุรู้ผลจึงกล้าพูดที่จะยอมรับความจริง ส่วนผู้ที่มีรากฐานจิตใจโน้มเอียงไปสู่ด้านใดด้านหนึ่ง ย่อมเกิดความรู้สึกไม่พอใจ ซึ่งก็เป็นธรรมชาติของแต่ละคนที่เหมือนกันไม่ได้อยู่แล้ว

หลังจากหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นได้นำลงพิมพ์ แม้อาจมีการเขียนแต่งเติมเล็กน้อย แต่ใจฉันรู้ว่าสิ่งใดก็ตามซึ่งไม่ใช่ความจริงจากใจตนแล้ว ย่อมไม่ควรถือสาหาความ ไม่ว่าเรื่องเล็กเรื่องใหญ่

หลังจากหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นถูกนำออกเผยแพร่แล้ว ปรากฏว่ามีบรรดาคนในเกษตรกรกลุ่มหนึ่งไม่พอใจ และกล่าวว่า อาจารย์ระพี เกิดในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แท้ๆ ทำไมจึงว่าเกษตร

ฉันเป็นคนมีนิสัยไม่ถือสาใคร หากใช้ทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นโอกาส ดังนั้นจึงมองย้อนกลับไปทำให้รู้ความจริงว่า ความรู้สึกถือพรกถือพวกยังเป็นเรื่องรุนแรง ดังนั้นการที่ชีวิตแต่ละคนแม้ผ่านการศึกษาไปแล้ว จะเปิดใจให้กับคนไทยซึ่งใช้ชีวิตทำมาหากินอยู่ที่พื้นดิน คงยังเป็นไปได้ยาก

นอกจากนั้นยังทำให้ฉันคิดอยู่ในใจว่า ถ้าไม่รักเกษตรจริงคงไม่พูดออกมาจากใจตามตรง แต่ก็ไม่ได้แสดงอะไรออกมา แม้จะมีกระแสโต้แย้งปรากฏออกมาค่อนข้างแรงมาก เพราะตนรู้ความจริงว่า ถ้าไม่มีอะไรอยู่ในที่มืด แม้เอามือเหยเข้าไปก็คงไม่มีอะไรปรากฏออกมาให้สามารถรู้ได้ จึงปล่อยให้กาลเวลาพิสูจน์ตัวเอง

ทำให้นึกถึงข้อความขึ้นหนึ่ง ซึ่งผู้ใหญ่ในอดีตเคยสอนลูกหลานว่า อย่าเอานิ้วเหยกลงไปในรู เพราะกลัวจะถูกปูหนีบนิ้ว แต่ฉันมองอีกด้านหนึ่ง ทำให้เห็นว่า

ถ้าไม่กล้าเอานิ้วแหย่ลงไปในรูปแบบ โจนเลยจะรู้ความจริงว่า มีปูที่ชอบเอาก้ามหนีบ นิ้วคนอยู่ในนั้นหรือเปล่า

มีกรณีตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งใคร่ขอหยิบยกมากล่าวไว้ให้ชนรุ่นหลังนำไปคิดเพื่อศึกษาหาความรู้

ครั้งหนึ่งเมื่อประมาณ 4-5 ปีมานี้ ก่อนถึงวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เพียงไม่กี่วัน ฉันได้รับโทรศัพท์จากผู้บริหารมหาวิทยาลัยแต่เช้ามืด ขอให้เข้าร่วมรายการโทรทัศน์ซึ่งจัดขึ้นในโอกาสดังกล่าว

ฉันเป็นคนมั่นคงอยู่กับเหตุและผลอย่างชัดเจนมาตลอด ดังนั้นในใจตนเอง จึงไม่มีคำว่ามากหรือน้อยและไม่มีคำว่าเล็กหรือใหญ่ คงมีแต่ความจริงซึ่งถือว่าโอกาสที่เป็นไปตามขั้นตอนของกาลเวลา ดังนั้นจึงตอบไปว่า รู้สึกเสียใจที่เข้าร่วมงานไม่ได้ ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากตนได้ตกลงรับปากที่จะไปร่วมงานกับชาวบ้านในชนบทภาคใต้ไว้ก่อนแล้ว

จึงได้รับการขอร้องว่า ถ้าเข้าร่วมไม่ได้ก็ขอเชิญไปให้สัมภาษณ์ โดยการบันทึกเทปโทรทัศน์เก็บไว้สอดใส่ลงในรายการ

ในที่สุดจึงมีการนัดหมายกันไว้ที่บริเวณหน้าอนุสาวรีย์สามบูรพาจารย์ ซึ่งฉันไปถึงที่นั่นเวลา 17.00 น. ตรงตามกำหนด

การเปิดให้สัมภาษณ์ขณะนั้น ผู้ถามได้ถามฉันว่า ท่านอาจารย์รักเกษตรหรือเปล่า จากคำถามที่รับฟัง ร่วมกับความคิดตัวเองซึ่งไวทันกัน ฉันใช้โอกาสมองย้อนกลับไปยังผู้ถามเพื่อค้นหาความจริงจากใจ จากสัญชาตญาณที่ชี้ไว้ว่า คำถามซึ่งไม่ได้เตรียมกันไว้ก่อนน่าจะเกิดจากความรู้สึกสงสัยที่ค้างคาอยู่ในใจบุคคลผู้ถาม ทำให้ฉันรู้ความจริงจากใจว่า เขาอาจสงสัยว่าระหว่างช่วงที่ผ่านมานี้ฉันคงไม่รักเกษตร

ทำให้ฉันรู้ความจริงได้ว่า สิ่งซึ่งตนปฏิบัติมาแล้วทั้งหมดน่าจะทำให้คนในเกษตรจำนวนมาก คิดว่าฉันไม่รักเกษตรจึงทำให้มีโอกาสรู้สึกลงไปอีกว่า เป็นเพราะรากฐานความคิดคนที่เข้าใจแบบนี้ มีความคับแคบมากกว่า

คำตอบจากใจฉันเองปรากฏออกมาอย่างเป็นธรรมชาติว่า ผมรักชิครับเพราะ เกษตรเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน แต่ผมไม่ใช่พวกเกษตร คำตอบจากฉัน หมายถึง ถึงว่า ฉันรักการเกษตรอันเป็นพื้นฐานสังคม เหนือกว่าการมุ่งความรักไปยัง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เท่านั้น

ทั้งนี้และทั้งนั้น เนื่องจากฉันรู้ชัดมานานแล้วว่า ช่วงหลังๆ บรรยากาศภายใน ระบบการจัดการศึกษาไม่ว่าสาขาไหน รวมทั้งสาขาเกษตรด้วย มีผลหล่อหลอมทำให้รากฐานจิตใจคนส่วนใหญ่คับแคบยิ่งขึ้น จึงเกิดความรู้สึกแบ่งพรรคแบ่งพวกชัดเจนยิ่งขึ้น

ดังจะพบความจริงจากสิ่งสะท้อนออกมาจากสังคมปัจจุบันว่า เกิดความริ้วฉานขึ้นในจิตใจคนแต่ละกลุ่ม ทำให้การรวมกลุ่มกันทำงานเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้นเพราะไม่อาจสานความรักความเข้าใจถึงซึ่งกันและกันได้อย่างลึกซึ้ง

หลังจากกล่าวมาถึงประเด็นความคับแคบซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจแต่ละคน นับเป็นโอกาสดีที่ฉันใคร่ขออนุญาตนำความคิดแบบสองแง่สองมุมมาฝากไว้ในโอกาสนี้

ช่วงหลังๆ ฉันเริ่มได้ยินชนรุ่นหลังพูดถึงเรื่องการเมืองการมีเพื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพบว่า มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งตนไม่ถูกใจ มักกล่าวอ้างว่า ฉันยังเป็นเด็กจึงต้องการมีเพื่อน

หากกล่าวจากใจเด็ก สำหรับผู้ใหญ่ที่รู้ความจริงได้แล้วย่อมไม่ถือสา หากควรปฏิบัติจากรากฐานจิตใจที่เปิดกว้างเข้าใจ จะได้เป็นหลักให้คนรุ่นหลังสามารถคิดได้เอง

เพื่อนกับพวก แม้เป็นคนละด้าน แต่แท้จริงแล้วเกิดจากความรู้สึกนึกคิดซึ่งอยู่ในใจแต่ละคนร่วมกัน

หลังจากรับฟังคำปรารภดังกล่าว ทำให้ฉันนึกอยู่ในใจว่า ตั้งแต่เติบโตขึ้นมา นิสัยอันเป็นธรรมชาติของฉัน ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจากการให้หัวใจกับทุกคน

ซึ่งสภาพดังกล่าว น่าจะหมายความว่าถึงเวลาที่ตัวและใจฉันเองมองเห็นเพื่อนมนุษย์ทุกคนคือเพื่อน มาถึงช่วงหลังๆ ความรู้สึกดังกล่าวได้ก้าวมาถึงจุด ที่เห็นทุกคนคือครูของตน จึงให้ความสำคัญแก่คนทั้งหลายโดยยกไว้เหนือตนมาตลอด

ดังนั้นบุคคลผู้กล่าวอ้าง ย่อมสะท้อนให้เห็นว่ายังมีนิสัยเห็นแก่ตัวแฝงอยู่ในรากฐานจิตใจ ยิ่งนำแกมมากกล่าวอ้างด้วยย่อมนำมาความว่าต้องการปกป้องสิ่งซึ่งตนยึดติดอยู่แล้ว

ดังนั้น คำว่าเพื่อนจึงควรมุ่งมั่นปลดปล่อยภาวะยึดติดกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งปฏิบัติในลักษณะที่สนองภาวะเสพติดให้กับตนเอง

ความจริงแม้ภายในรั้วมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งคงไม่เพียงช่วงที่ฉันยังใช้ชีวิตอยู่ในระบบทางการเท่านั้น แม้หลังจากพ้นออกมาจากระบบแล้ว อาจปฏิบัติจากรากฐานจิตใจที่เปิดกว้างยิ่งขึ้น ทำให้มีชนรุ่นหลัง ซึ่งแม้ว่าจะห่างกันมาก มุ่งเข้ามาหา ทำให้มีโอกาสเรียนรู้ความจริงลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ดังที่ฉันเคยเขียนและพูดอยู่เสมอว่า ชนรุ่นหลังทุกคนคือครู ช่วย使我มีโอกาสรู้คุณค่าใจตัวเอง ที่สานสัมพันธ์ถึงพื้นดินถิ่นเกิดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

สิ่งที่กล่าวมาแล้วเป็นเพียงกรณีตัวอย่าง ซึ่งความจริงแล้วสภาพดังกล่าว ทำให้ฉันเกิดความรู้สึกมานานมาก ยิ่งมาถึงช่วงหลังๆ สิ่งซึ่งสะท้อนออกมาจากพฤติกรรมไม่ว่าเรื่องใด ทำให้เห็นได้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างผู้ใหญ่ผู้ถืออำนาจกับคนระดับรองลงมาจนถึงระดับที่เรียกกันว่า คนเดินดินธรรมดาๆ

รำลึกถึงบูรพาจารย์ 3 ท่าน

ก่อนที่จะกล่าวถึงพระคุณของบูรพาจารย์ทั้ง 3 ท่าน โดยเรียงลำดับเหตุการณ์ไล่เรียงไปที่ละท่าน ฉันขออนุญาตกล่าวถึงพื้นฐานอันเป็นธรรมชาติซึ่งมีที่มาแต่อดี้อยู่ในใจตนเองก่อนอื่น

โดยที่ใจฉันยังรู้ความจริงแล้วว่า ทุกสิ่งมีความจริงอยู่ในใจตนเอง ดังเช่นที่หลายคน หลังพบปัญหาหมักหมมมากล่าวย้ำความสำคัญว่า ทุกสิ่งอยู่ที่ใจ

ดังนั้น ก่อนกล่าวถึงสิ่งอันมีคุณูปการจากแต่ละท่าน หากขาดการรู้ว่า รากฐานตัวเองมีความจริงอันมีที่มาที่เป็นอย่างไร ย่อมขาดการรู้ถึงความจริงได้

ว่า เหตุใดระหว่างท่านกับฉัน จึงมีรากฐานจิตใจสานถึงกันอย่างเป็นธรรมชาติ ให้สามารถรู้ได้

หวนกลับไปทบทวนสู่อดีตของชีวิต เพื่อจะได้รู้ว่าพื้นฐานตัวเองเป็นมาอย่างไร ก่อนที่จะมีโอกาสพบคุณพระช่วงเกษตรศิลปการ ซึ่งเป็นคนแรกของสามบูรพาจารย์ การเกษตรไทยที่ปรากฏอยู่ในอนุสาวรีย์ขณะนี้

ชีวิตฉันตั้งแต่เด็ก ได้สะท้อนให้เห็นนิสัยซึ่งมีความเป็นตัวของตัวเองชัดเจนมาตลอด

ฉันเชื่อในเหตุผลซึ่งมีความจริงอยู่ในใจตัวเองเหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด บางคนอาจคิดว่าฉันเป็นคนอวดดี โดยอ่านจากการปฏิบัติจากบางเรื่อง ซึ่งบุคคลผู้มองมีนิสัยเห็นได้ด้านเดียว แต่ถ้ารู้ความจริงจากใจฉัน น่าจะเข้าใจได้ว่า เป็นเพราะรากฐานจิตใจตนเองมีความแข็งแกร่ง จึงไม่ยึดติดอยู่กับสภาพการเปลี่ยนแปลงภายนอกจนเกินเหตุเกินผล

หากมองเห็นภาพรวมจากนิสัยฉันได้ ควรจะรู้ว่า ฉันเป็นคนอ่อนนอกแต่แข็งใน ทั้งนี้และทั้งนั้นหากมองการปฏิบัติจากภายนอกกับทุกคน น่าจะพบความจริงว่า ฉันเป็นคนอ่อนน้อมและมีความสุภาพอ่อนโยน ให้ความช่วยเหลือทุกคนบนพื้นฐานเหตุผล ยิ่งไปกว่านั้น แม้ใครจะคิดทำร้าย แต่ตัวเองก็ไม่เคยนำมาใส่ใจจึงไม่ถือสาใคร

ส่วนด้านใน สิ่งใดที่ตนไม่เห็นด้วยกับสภาพภายนอก มักจะปล่อยวาง จึงมีการโต้แย้งคนอื่นน้อยที่สุด แต่การปฏิบัติ ฉันจะทำในสิ่งซึ่งเกิดจากใจตนเองมาตลอด

ตั้งแต่เรียนอยู่ชั้นมัธยมปีที่ 1 ฉันพบว่าตัวเองเบื่อการเรียนในห้องอย่างมาก จึงชอบหนีโรงเรียนบ่อย ๆ ถ้าถามว่าหนีไปไหน? คงตอบจากใจได้ว่า ไปที่ไหนได้ทั้งนั้นตามที่ตนรักจะไปทำให้ไปแล้วมีความสุข

ฉันมีอีกด้านหนึ่งอยู่ในใจคือ มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ กับอีกด้านหนึ่ง ฉันรักอิสระภาพเหนือการถูกบังคับ ทั้งสองอย่างนี้เองเป็นหลักประกันทำให้การหนีโรงเรียนไม่ได้ไปในทางเสียหาย ทั้งแก่ตนเองและคนอื่น

บางคนอาจสงสัยว่า ทำไมต้องหนีโรงเรียน ฉันขอชี้แจงว่า เป็นเพราะตัวเองไม่ยึดติดอยู่กับการจัดการศึกษาด้านที่เป็นรูปแบบ จึงรู้เท่าทันผลเสียหาย ซึ่งเกิดจากการเรียนในโรงเรียนด้านเดียว ซึ่งเรื่องนี้เกิดจากการที่ใจฉันสามารถรู้เหตุและผลอย่างเป็นธรรมชาติมานานแล้ว

บางครั้งการหนีโรงเรียนของฉันถูกพ่อจับได้ พ่อโกรธมาก เพราะตัวพ่อเองไม่ใช่คนฟุ้งเฟ้อทะเลาะทะเลาะกัน แต่มีวิริยะ อุตสาหะในการทำงาน จึงใช้ชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย โดยไม่มีเงินมีทองเก็บสะสมไว้ แต่ก็ดิ้นรนขวนขวายหาเงินให้ลูกได้เรียนในโรงเรียน

แม้พ่อตัวเอง บางเรื่องใจฉันก็ยังไม่เชื่อ ทั้ง ๆ ที่หลายครั้งหลายหนถูกพ่อดุเอา บางครั้งถึงกับไปส่งเข้าประตูโรงเรียนด้วยตัวเอง แต่ฉันก็แอบหนีโรงเรียนจนได้

วิถีชีวิตฉันเปลี่ยนโรงเรียนมาหลายครั้ง รวมแล้วนับได้ 10 โรงเรียน อีกทั้งภายในนี้ มีทั้งโรงเรียนเล็กโรงเรียนใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งสมัยนี้เรียกกันว่าโรงเรียนเอกชน จนกระทั่งถึงโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

มันเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลาย ที่ช่วยปูพื้นฐานให้ฉันเป็นคนคิดกว้างและมองการณ์ไกล ฉันรู้ว่าวิถีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติ โดยที่ตัวเองไม่เคยมีความคิดอยู่ในใจแม้แต่บ่อยว่า **อยากเปลี่ยนโรงเรียนไปอยู่ที่ไหนที่นั่น** เพราะในความรู้สึกที่แท้จริงแล้ว ฉันคิดอย่างเดียวว่า **อยู่ที่ไหนก็ได้ไม่เคยรู้สึกเดือดร้อน**

สรุปไว้ชั้นหนึ่งได้ว่า ภาพรวมเท่าที่เล่ามาแล้วทั้งหมด น่าจะสะท้อนให้เห็นความจริงจากใจฉันว่า **ตนไม่ได้มองความสำคัญของการจัดการศึกษาเพียงแคในโรงเรียนเท่านั้น**

เหตุแห่งการหนีโรงเรียน จึงน่าจะเป็นเพราะฉันมองเห็นว่า **เนื้อหาสาระซึ่งอยู่ในสถาบันการศึกษาเป็นเพียงสิ่งสมมุติ หาใช่ของจริงไม่ แต่ของจริงนั้นอยู่ในใจตัวเองที่ควรจะต้องเปิดออกสู่มุมกว้าง จึงไม่ยอมตกเป็นเหยื่ออิทธิพลแวดล้อมจากภายนอก**

แม้ช่วงชีวิตภายในโรงเรียนเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้ว ทั้งครูและบรรดาเพื่อนมองเห็นว่าฉันเป็นคนเรียนเก่ง ยิ่งในด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งความรู้สึกดังกล่าว สะท้อนออกมาจากใจเพื่อนจำนวนมาก ขณะที่มิชอบสงสัยในบทเรียนต่าง ๆ มักมุ่งเข้ามาถามฉันเป็นประจำ

ซึ่งตัวฉันเองก็อธิบายข้อข้องใจต่างๆ จากความจริงเท่าที่ตนเข้าใจได้ทั้งหมด ทั้งสองด้านที่สะท้อนออกมาให้เห็น จึงทำให้รู้สึกว่าฉันไม่สนใจที่จะเรียนเพื่อให้สอบได้ทีหนึ่ง โดยที่รู้ว่ำนั้นคือการคิดเอาเปรียบคนอื่น ดังนั้นการที่ใครมองเห็นว่าฉันเรียนเก่ง จึงน่าจะเป็นไปตามธรรมชาติซึ่งอยู่ในจิตใจเขาเองมากกว่า

ฉันจึงไม่เคยคิดว่าตัวเองเก่งกว่าใคร หากเห็นความจริงว่า ตนเป็นเพียงชิ้นส่วนหนึ่งของความหลากหลาย ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากเข้าใจแล้วว่า จะให้คนเราเหมือนกันย่อมขัดกับความจริงอันเป็นพื้นฐานธรรมชาติ

ช่วงปี พ.ศ 2479 กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศเปลี่ยนแปลงนโยบายสถานมาถึงการเปลี่ยนโครงสร้างการจัดการศึกษาใหม่ ซึ่งแต่เดิมมัธยม 8 เคยเป็นมัธยมบริบูรณ์ ได้ประกาศเปลี่ยนมาเป็นมัธยม 6 โดยนำมัธยม 7 และ 8 ไปไว้ในระบบมหาวิทยาลัย และประกาศใช้เป็นโรงเรียนเตรียมที่จะเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ส่วนผู้ที่ผ่านมัธยม 6 ไปแล้ว ก็ให้เรียนต่อไปจนกระทั่งจบมัธยม 8 หลังจากนั้น ให้มีสิทธิสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยได้โดยไม่ต้องผ่านโรงเรียนเตรียม 2 ปี

การเปลี่ยนแปลงครั้งนั้น หากมองย้อนกลับไปยังความคิดของกลุ่มผู้ริเริ่ม ทำให้อ่านความจริงได้ว่า ภายในรากฐานของกลุ่มบุคคลผู้บริหารและจัดการศึกษาระดับนโยบายในยุคนั้น มีการยึดติดรูปแบบเทคโนโลยีเข้าไปไว้ในรากฐานจิตใจถึงระดับหนึ่งแล้ว จึงตัดสิ่งทีควรเป็นพื้นฐานเอาไปใส่ไว้ตรงปลาย

สำหรับสายการศึกษาที่มีธรรมชาติอยู่กับพื้นดินโดยเฉพาะสายเกษตร แม้จะเป็นด้านปลาย แต่ก็น่าจะเป็นโอกาสอันดีหากรู้ได้ว่า ยิ่งเป็นส่วนปลาย ควรจะลงถึงพื้นดินลึกซึ่งยิ่งขึ้น

ใจฉันไม่ยอมตามกันใคร มาตั้งแต่ชีวิตยังเป็นเด็ก

การเปลี่ยนแปลงครั้งนั้น เกิดขึ้นในขณะที่ฉันขึ้นไปเรียนอยู่มัธยมปีที่ 7 แล้ว นอกจากนั้นประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ได้ปรากฏออกมาระหว่างช่วงที่ชีวิตฉัน เรียนชั้นมัธยมปีที่ 7 ผ่านมาถึงกลางปี ก่อนที่ตัวเองจะเรียนต่อไปจนกระทั่งจบมัธยม 8

มันเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ทำให้ฉันตัดสินใจ หวนกลับไปเรียนมัธยม 6 ใหม่ อีกทั้งยังเปลี่ยนโรงเรียนจากขนาดใหญ่และมีชื่อเสียงซึ่งคนจำนวนมากอยากเข้ามาอยู่ โรงเรียนราษฎร์ขนาดเล็ก

ฉันมาเรียนอยู่โรงเรียนเล็ก ๆ ซึ่งขณะนั้นยังไม่ได้รับการรับรองวิทยฐานะอย่างเป็นทางการจากกระทรวงศึกษาธิการ แต่ฉันกลับมีความสุขกับบรรยากาศที่อิสระ

การเรียนอย่างมีความสุข และทำอะไรทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างสบายใจ ทำให้ครูใหญ่ อีกทั้งบรรดาครูน้อย รวมทั้งเพื่อนฝูง แม้กระทั่งผู้ที่เรียนกันคนละชั้น ให้ความรัก ความสนิทสนม ทำให้มีความอบอุ่น และมีกำลังใจที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อสาธารณประโยชน์ รวมทั้งการเรียนในชั้นด้วย

ฉันจึงกลายเป็นนักเรียน 1 ใน 5 คน ที่โรงเรียนคัดเลือกส่งไปสอบในสนามสอบของกระทรวงศึกษาธิการ จนกระทั่งในที่สุดโรงเรียนก็ได้รับการรับรองวิทยฐานะจากกระทรวงอย่างเป็นทางการ ส่วนตัวเองก็ได้รับประกาศนียบัตรมัธยมบริบูรณ์จากกระทรวงศึกษาธิการเป็นใบแรก

ฉันมีความสุขอยู่กับชีวิตที่เป็นพื้นฐานดังกล่าว เหนือกว่าการคิดฝันที่จะเข้ามหาวิทยาลัย ส่วนพ่อฉันเองก็ดีใจหาย ทั้ง ๆ ที่ท่านเป็นที่รู้ ๆ กันอยู่แล้วว่า ไม่ใช่เป็นคนคิดสะสมทรัพย์สินเงินทอง จึงไม่หาธุรกิจอื่นใดมาเสริมรายได้ คงมุ่งทำงานรับใช้พระยุคลบาทในวังอย่างดีที่สุด

แต่แทนที่พ่อจะท้วงติงว่า ทำไมฉันจึงใช้ชีวิตไปตามสบายอย่างนี้เพราะท่านได้
เงินมาสนับสนุนให้ฉันมีโอกาสเรียนก็ทั้งยาก พ่อกลับไม่พูด หากยังเสริมให้ด้วยว่า
แกเอาเวลาไปเรียนอย่างอื่นอีกซิ และพ่อก็แนะนำให้ฉันไปเรียนพิมพ์ดีดเวลาว่าง

การเรียนมัธยมบริบูรณ์ครั้งที่ 2 ฉันปรับพื้นฐานตัวเองให้เปิดกว้างมากขึ้น มี
การริเริ่มกิจกรรมรวมคนทั้งในโรงเรียนและจากภายนอก เข้ามาตั้งวงดนตรีเครื่องสาย
ไทย จัดการไปจนถึงออกรายการวิทยุ ซึ่งช่วงนั้นสถานีโทรทัศน์ก็ยังไม่ มี แม้สถานี
วิทยุก็มีอยู่แห่งเดียว

บางโอกาสฉันใช้เวลาว่างเปิดสอนวิทยาศาสตร์ให้กับเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน ทำให้
ครูใหญ่รู้สึกรักและเมตตาและเกรงใจฉันมากยิ่งขึ้น

การหนีโรงเรียนยังคงมีอยู่เป็นช่วงๆ ส่วนใหญ่ใช้เวลาไปนั่งเขียนภาพตามที่ต่าง ๆ
ซึ่งเชื่อว่ามีธรรมชาติอยู่ในมุมสงบ แม้ด้านหลังสมุดเรียน กระทั่งระหว่างครูสอนอยู่ในชั้น
บางครั้งฉันนั่งเขียนรูปตามจินตนาการของตนเอง ดังนั้นสมุดเรียนหลายเล่ม หากเปิด
ดูด้านหลัง ส่วนใหญ่จะพบภาพเขียนลายเส้นรูปร่างต่างๆ เต็มไปหมด แม้กระทั่งรูปครู
ยื่นสอนอยู่หน้าชั้น

ฉันเรียนมัธยม 6 ซ้ำชั้นอยู่ถึง 3 ปี จากรากฐานจิตใจที่รักอิสระภาพ และมีความ
ใฝ่ฝันจากจินตนาการซึ่งมองไปสู่อนาคต

ดังนั้น อิทธิพลที่สะท้อนออกมาจากคนจำนวนมากซึ่งมุ่งเข้ามหาวิทยาลัย
จึงไม่อาจกลืนจิตวิญญาณความเป็นตัวของตัวเองซึ่งอยู่ในใจฉันไปได้

อย่างไรก็ตามชีวิตในยามว่าง ฉันมักรักที่จะลงไปสัมผัสกับพื้นดินอย่างมีความ
สุขมาตลอด เนื่องจากตนไม่มีความรู้สึกทะเลาะทะเลยาน รวมทั้งมุ่งขึ้นไปสู่ที่สูง รวมทั้งไม่
รู้สึกว่าร่ำรวยเงินทองเป็นเรื่องสำคัญสำหรับชีวิตตัวเองเลยแม้แต่น้อย ดังจะพบความ
จริงว่า หลายครั้งหลายหน ตนไม่มีเงินติดกระเป๋าแม้แต่สตางค์แดงเดียว แต่ก็ไม่เคยมี
ความรู้สึกทุกข์ร้อน

ดังนั้น สิ่งซึ่งฉันมองเห็นช่องทางที่ตนพึงทำได้ในช่วงนั้นก็คือการปลูกต้นไม้ ร่วม
กับการเลี้ยงเปิด ไก่ เล็ก ๆ น้อยๆ ซึ่งแม่เคยทำอยู่แล้วในบริเวณหน้าบ้าน หลังบ้าน

แม่แม่กับพ่อจำต้องแยกทางเดินกันตั้งแต่ฉันมีอายุ 12 ขวบ แต่ความเป็นตัวของตัวเอง ทำให้ตนเป็นคนมองเห็นคุณค่าของทุกสิ่งทุกอย่าง ดังนั้นภาพเก่าๆ ที่แม่ได้ทำฝากไว้ในหัวใจฉัน จึง ช่วยให้ตนสามารถสานต่อโดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินทองไปซื้อหามาจากที่อื่น แม้ไม่มีแม่อยู่ใกล้ๆ แต่ใจฉันก็ยังสามารถมั่นคงอยู่ได้

ฉันคิดว่าสภาพดังกล่าว ซึ่งตนทำมาอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ตลอดจนกระทั่งคำคืนดีคืน บางครั้งแทบลืมกินลืมนอน ร่วมกับนิสัยที่ไม่ชอบขออะไรจากผู้ใหญ่ แม้กระทั่งเสื้อผ้าที่สวมใส่จะมีสภาพเก่ามากแค่ไหน ตนก็ไม่เคยสนใจจึงทำให้ไม่รู้สึกร้อน

ฉันคิดว่าการปฏิบัติตัว จากความจริงที่อยู่ใจเท่าที่เล่ามาแล้ว คงไม่คลาดไปจากสายตาของพ่อ ซึ่งวันไหนอยู่บ้านก็จะมีโอกาสเห็นได้เสมอ แต่พ่อก็เป็นคนวางเฉย จึงไม่แสดงอะไรออกมาให้รู้สึกได้ทั้งนั้น แม้แต่การออกปากชมลูก

สิ่งหนึ่งซึ่งแม่เคยเล่าให้ฟังตั้งแต่สมัยที่พ่อกับแม่ยังอยู่ด้วยกันว่า ท่านไม่เคยชมลูกคนโตซึ่งหมายถึงฉัน เพราะไม่ต้องการให้เหลิง

ซึ่งจริง ๆ แล้ว ฉันเองต้องสารภาพว่า พ่อไม่เคยออกปากชมอะไรฉันทั้งนั้น แม้กระทั่งคำว่าชอบใจ ฉันคิดว่าพ่อเป็นคนที่มีความรักฐานจิตใจเข้มแข็ง อีกทั้งมองการณ์ไกลมาก

บางครั้งตนก็คิดอะไร ๆ ไปตามประสาของเด็กซึ่งมีวิญญานความไม่ไฝ่ฝัน จากรากฐานจิตใจที่อิสระ รวมทั้งมองออกไปสู่ภายนอกแล้วคิดว่าเรื่องนั้นเรื่องนี้ น่าจะทำให้ตนมีอิสระ ที่จะไปไหนมาไหนได้อย่างมีความสุข

ช่วงหนึ่งขณะที่ยังเรียนอยู่ในมัธยมตอนกลาง ฉันเคยคิดไฝ่ฝันที่จะเป็นนักข่าว โดยที่คิดว่าน่าจะทำให้ตัวเองเดินทางไปไหนมาไหนเพื่อหาความรู้ใหม่ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

จนกระทั่งมาถึงช่วงที่เรียนชั้นมัธยมปริวรรต ทำให้ฉันคิดจะไปเป็นนักบิน โดยที่รู้สึกว่าจะถ้าสามารถประดิษฐ์เครื่องบินได้เองคงจะบินไปที่ต่าง ๆ เพื่อชมความสวยงามของโลกได้อย่างอิสระ

ประจักษ์พยานจากความคิดดังกล่าว จะพบได้จากช่วงก่อนหน้านั้นไม่นานปีนัก ฉันคิดสร้างเครื่องบินเล็กโดยใช้แผนผังต้นแบบจากหนังสือ Popular Mechanics มาใช้เป็นตัวอย่าง ทำให้ภายในห้องนอนเต็มไปด้วยหุ่นจำลองของเครื่องบิน และมองการณ์ไกลออกไปข้างหน้าว่า ต่อไปจะขยายต้นแบบให้ก้าวไปถึงขั้นที่ตนสามารถขับเองได้

และแล้วในที่สุด ความคิดของเด็กคนหนึ่งก็คงเปลี่ยนไปมาเพื่อหาทางออก แต่ถ้ามองย้อนกลับเข้าไปถึงสิ่งซึ่งอยู่ในส่วนลึกของหัวใจ คงพบได้ว่าภายในรากฐานจิตใจฉันมีความรักอิสระภาพอีกทั้งสานถึงพื้นดินอย่างลึกซึ้ง

หากฉันหวนกลับมามองสู่ด้านนอกคงเห็นได้ว่า อนาคตจะเป็นอย่างไรหรือจะทำอะไรต่อไปก็ได้ หากสิ่งนั้นสนองตอบให้ความรักซึ่งอยู่ในจิตวิญญาณฉันเองประสบผลตามที่ตนปรารถนาหรือเปล่าเท่านั้น

ฉันยังไม่รู้เลยว่าการเกษตรคืออะไร จึงยังไม่รู้ลึกซึ้งว่าแท้จริงแล้วการเกษตรคือ ชีวิตและการทำงานซึ่งนำวิญญาณคนลงไปอยู่กับพื้นดินอย่างเป็นธรรมชาติ สรุปลงจากสิ่งที่เล่ามาแล้วทั้งหมด คงสะท้อนให้เห็นความจริงได้ว่า สิ่งซึ่งควรมีอยู่ในรากฐานจิตใจของแต่ละคน ซึ่งแท้จริงแล้วธรรมชาติได้มอบมาให้ทุกคนอยู่แล้ว ถ้าสามารถรักษาเอาไว้ให้มันคงอยู่ได้ แม้ยอมใช้ชีวิตตนเองเป็นเดิมพัน วิถีทางที่มุ่งลงสู่ด้านล่างจากความรักความจริงใจย่อมมีโอกาสเป็นไปได้ ใจฉันจึงไม่คิดดิ้นรนขวนขวายเข้ามาหาวิทยาลัย

มาถึงช่วงนี้ หวนกลับไปนึกถึงอดีต ทำให้พบความจริงได้ว่า ฉันมีสิ่งนี้อยู่ในหัวใจอย่างเป็นธรรมชาติมานานแล้ว แต่เมื่อมันเป็นธรรมชาติ ก็ยอมไม่สนใจที่จะรู้ คงมีแต่การมุ่งมั่นปฏิบัติอย่างมีความสุข

พบคุณพระช่วงเกษตรศิลปการอย่างไม่คาดคิดมาก่อน

อยู่มาวันหนึ่ง พ่อขับรถไปธุระแห่งหนึ่งจึงชวนฉันนั่งไปด้วย รถคันเล็ก ๆ ที่พ่อขับไปถูกรถบรรทุกชนท้ายบนถนนข้างวัดสระเกศ หลังจากตกลงชดใช้ค่าเสียหายกัน

แล้ว พ่อจึงเอารถไปซ่อมที่อู่ซ่อมรถเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง บริเวณย่านสะพานดำ ซึ่งอยู่ใกล้วังแดงอันเป็นที่ตั้งของกรมเกษตรและการประมงขณะนั้น

โดยบังเอิญ ม.จ. ลักษณะกร เกษมสันต์ ซึ่งเป็นผู้รู้จักคุ้นเคยกับพ่ออย่างดี ในขณะนั้นดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองพืชพรรณของกรมฯ นำเอารถของท่านไปซ่อมที่อู่เดียวกัน ฉันซึ่งยืนอยู่ด้านหลังพ่อ สังเกตเห็นทั้งสองคนคุยกันอย่างถูกคอรหว่างรอเวลาซ่อมรถเสร็จ ฉันยืนฟังผู้ใหญ่คุยกันจนหมดเรื่องคุย ในที่สุดท่านลักษณะกรก็หันมาเห็นฉันเข้าเลยคุยต่อ

เริ่มต้นจากการถามพ่อว่า หลานชายนั้นนะ เค้าเรียนอะไร? พ่อตอบไปว่า เค้าจบมาหลายปีแล้ว แต่ยังไม่อยากเรียนซ้ำอยู่ยังงั้น

ฉันรู้ใจตัวเองดีว่า การเรียนซ้ำชั้นเกิดจากการที่จิตใจฉันมองเห็นคุณค่าสิ่งซึ่งอยู่ในใจตนเอง เหนือกว่าสิ่งทีรออยู่ในวิธีการเปลี่ยนแปลงของชีวิตตัวเองซึ่งอาจพบได้ในอนาคต

ทำให้นึกถึงประเด็นที่กล่าวกันว่า ให้รู้จักพอ แม้ความหมายของเกษตรพอเพียงน่าจะหมายความว่า อย่าไปยึดติดกับเรื่องภายนอกให้มันเกินเหตุเกินผล หากควรมุ่งมั่นรักษาความจริงซึ่งอยู่ในใจตนเองเอาไว้ให้มันคงอยู่ได้มากกว่า

หวนกลับมาพิจารณาติดตามสิ่งที่กำลังพบเห็นอยู่ในขณะนั้นต่อไปอีก เริ่มต้นจากการที่ท่านลักษณะกรถามพ่อต่อมาอีกว่า ไปเรียนเกษตรที่แม่โจ้ไหมล่ะ? พ่อหันมามองหน้าฉันพร้อมทั้งถามว่า ว่าไงแก เอาไหม?

ฉันตอบพ่อไปด้วยเสียงปกติว่า ไปก็ไปครับ

ขณะนั้นในความรู้สึกจากใจตัวเอง ฉันคิดว่าพ่อคงซึ้งซับเอาพฤติกรรมเท่าที่เห็นฉันในอดีตมาแล้วพอสมควร กับอีกด้านหนึ่ง ตัวฉันเองจากสิ่งซึ่งตนปฏิบัติมาอย่างเป็นธรรมชาติ คงมีผลมาบรรจบพบกัน ณ จุดนี้พอดี

ถ้าใครคิดว่าโดยบังเอิญมันก็คงเป็นเรื่องบังเอิญ แต่ถ้าใครคิดว่ามันมีเหตุผลก็น่าจะมีเหตุผล ซึ่ง ณ จุดนี้เองคงเกิดจากความละเอียดอ่อนซึ่งรู้ได้จากจิตวิญญาณของแต่ละคนที่หยั่งลงถึงความจริงได้อย่างลึกซึ้ง

หลังจากนั้นท่านลักษณะกรจึงขับรถนำพอกับฉันเข้าไปในกรมเกษตรและการ
ประมงในบริเวณวัดแดงซึ่งอยู่ไม่ห่างจากที่นั่นมากนัก และนำขึ้นไปพบคุณพระช่วง
เกษตรศิลปการซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งอธิบดี

ฉันคิดว่าคุณพระช่วงกับพ่อของฉันน่าจะรู้จักกันดีมานาน เพราะสังเกตเห็นว่า
พูดคุยอย่างเป็นกันเองจนกระทั่งในที่สุดก็ได้เรื่องชัดเจนว่า พ่อนำฉันมาแนะนำตัวเพื่อ
เข้าเรียนในโรงเรียนเตรียมวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่แม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

ฉันรู้สึกว่าคุณพระช่วงเป็นผู้ใหญ่ที่ภูมิฐาน อีกทั้งมีความจริงจังในการทำงานสูง
มาก จากบุคลิกภาพและสำเนียงการพูดที่มีความมั่นใจในเหตุผลอย่างชัดเจน

หลังจากทราบเรื่องแล้ว ท่านหันมามองหน้าฉันพร้อมกับถามว่า หลานชาย ไป
แน่ปะ?

ฉันตอบจากเสียงที่สะท้อนให้รู้สึกถึงความมั่นใจสูง แต่มีสำเนียงซึ่งบ่งบอกถึง
ความสุภาพอ่อนน้อมว่า ครับ ผมไปแน่

หลังจากนั้น ท่านจึงควักนามบัตรออกมาแผ่นหนึ่ง และบันทึกข้อความลงไป
ด้านหลังยื่นมาให้ฉันพร้อมทั้งพูดว่า เาานี้ไปเถอะหลานชาย ไปที่นั่นแล้วเธอจะ
เข้าได้

นอกจากนั้นท่านยังพูดต่อไปอีกว่า เคยไปเชียงใหม่แล้วหรือยัง?

ฉันตอบกลับไปว่า ยังไม่เคยครับ

ท่านจึงบอกว่า ถ้าไปรถไฟขบวนนี้จะมีคนไปด้วยอีกคนหนึ่ง เธอจะมีเพื่อน
ร่วมเดินทาง ฉันมาทราบภายหลังว่า ผู้ที่ร่วมเดินทางไปกับฉันเพิ่งจบปริญญาตรีจาก
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในประเทศฟิลิปปินส์ และกำลังจะไปรับตำแหน่งอาจารย์ที่
นั่น

หวนกลับไปพิจารณาสิ่งที่คุณพระช่วงได้ปฏิบัติเมื่อครูนี บางคนอาจรู้สึกว่าคุณ
กำลังเล่นเส้นเล่นสายโดยใช้ผู้ใหญ่เป็นเครื่องมือ?

ประเดี๋ยวก่อน อย่าเพิ่งใจร้อนตัดสินใจแบบนั้น หากรู้ว่าผู้ใหญ่ที่เป็นผู้ใหญ่จริง น่าจะมีความคิดลึกซึ้ง มองการณ์ไกล นอกจากนั้นในด้านปฏิบัติอาจซ่อนความจริงเอาไว้โดยไม่คิดเปิดเผยก่อนถึงเวลาอันควร

ความจริงแล้วเมื่อประมาณ 2 อาทิตย์ก่อนหน้านั้น เพื่อนสนิทคนหนึ่งของฉัน ซึ่งเรียนหนังสือมาด้วยกัน อีกทั้งเดินไปโรงเรียนร่วมกันด้วย ได้มาลาฉันที่บ้านบอกว่า จะไปเรียนเกษตรที่แม่โจ้ เนื่องจากผ่านการสอบคัดเลือก แล้วเขาคัดเอาไป 120 คน ฉันถามกลับไปว่า แม่โจ้เค้าเรียนอะไรกัน? เกษตรหมายถึงอะไร? จากนั้นมาตน ก็ไม่ได้สนใจอะไรอีก

ความจริงแล้ว ฉันได้แสดงความรักความสนใจ เนื้อหาสาระซึ่งอยู่ในกระบวนการ เกษตรกรรมอย่างเป็นธรรมชาติมานานแล้ว โดยไม่รู้ว่สิ่งเหล่านั้นคือการเกษตร

หลังจากทราบแน่ชัดว่า ฉันตัดสินใจไปเรียนเกษตรที่แม่โจ้ได้ไม่กี่วัน ก็มีเพื่อน อีกคนหนึ่งซึ่งมีความสนิทสนมกันมาก จากการมีรสนิยมที่ชอบออกไปเดินในบริเวณ ชายทุ่งและตามท้องไร่ท้องนาด้วยกันเสมอ ๆ

หลังจากรู้ว่าฉันจะไปเรียนที่แม่โจ้ เขาจึงพาเพื่อนคนหนึ่งมาหา เพื่อนเขาคนนั้น เล่าให้ฟังว่า ตนไปมาแล้ว ในที่สุดก็ตัดสินใจลาออกกลับมากลุมเทพ เขาบอก กับฉันต่อไปอีกว่า ตัวเขาเองเป็นคนมีร่างกายกำยำล่ำสัน แต่ก็ทนความลำบาก ไม่ได้จึงต้องหนีกลับ

การที่เขาพูดเช่นนั้น ถ้ามองย้อนกลับไปก็คงจะเดาใจได้ว่า เค้ายคงเห็นฉันมีรูปร่างเล็กและบอบบางมาก

ทำให้ฉันนึกถึงช่วงที่ตนเข้าไปพบคุณพระช่วงเกษตรศิลปการ ซึ่งท่านย้อนถาม กลับมาว่า หลานชายไปแฉรี?

ท่านคงมองแล้วเห็นว่า ฉันเป็นคนรูปร่างเล็กและผอม ถ้าเป็นคนยุคก่อน หากพบคนที่มีสภาพร่างกายอย่างนี้ มักปรารภออกมาว่า ผอมยังกับไม้ซีก จะไปงัดไม้ซุงไหวรี

แต่ฉันคิดว่า สายตาผู้ใหญ่นั้นสามารถอ่านความจริงจากใจคนผ่านทางแววตาได้ไม่ยาก ท่านคงมั่นใจพอสมควรว่า ฉันเป็นคนมีวิญญานการต่อสู้ที่เข้มแข็ง จึงกล้าที่จะทดสอบโดยการควักนามบัตรออกมาเซ็นส่งให้

แท้จริงแล้วหากมองเห็นได้ลึกซึ้ง ตรงนั้นน่าจะเป็นรูปแบบหนึ่งของการสัมภาษณ์มากกว่าการเล่นเส้น และความหมายของนามบัตรแผ่นนั้นน่าจะหมายถึง การใช้ให้ไปใช้ทดสอบความอดทนกับสภาพการทำงานหนักมากกว่า ถ้าอยู่ไม่ได้ก็คงถอยกลับมาเอง เสมือนปล่อยให้ธรรมชาติคัดเลือกเอง

จากนั้นมา ยังมีเรื่องราวอีกมากมาย แต่คงไม่ขอนำมากล่าวไว้ ณ โอกาสนี้ หากใครสนใจอาจหาอ่านได้จากที่อื่น

อย่างไรก็ตาม การใช้ชีวิตอยู่ที่นั่น ทุกคนต้องเผชิญกับปัญหาความลำบาก หากผู้ใดไม่เคยชิน หรือมีจิตใจไม่แข็งแกร่งพอ ก็คงอยู่ได้ยาก

ส่วนฉันเองกลับรู้สึกว่ ชีวิตอย่างนั้นเป็นเรื่องท้าทาย ทำให้อยู่อย่างมีความสุขจนกระทั่งช่วงหลังๆ ตนไม่คิดอยากกลับบ้าน

ระหว่างนั้น ฉันได้ยินคนเล่าให้ฟังว่า ช่วงที่มีการบุกเบิกก่อนตั้งโรงเรียนแห่งนี้ คุณพระช่วงเกษตรศิลปการได้มาเดินบุกป่าลึกเข้ามาจากที่ว่าการอำเภอสันทรายร่วม 10 กิโลเมตร และเลือกที่ซึ่งคิดว่ามีดินเลวมากกว่าที่อื่น

มีบางคนวิจารณ์ว่า ไม่ควรไปเลือกพื้นที่ตรงนั้น ควรจะหาบริเวณซึ่งมีดินดี น้ำดี และมีความสะดวกหลายสิ่ง หลายอย่าง ให้มันเอื้ออำนวยแก่การทำเกษตร

ตรงจุดที่กล่าวมานี้ สามารถมองเห็นพื้นฐานความคิดได้สองด้าน ด้านหนึ่งถ้าต้องการผลงานซึ่งเป็นพืชผล ก็คงยอมรับได้

แต่ถ้ามองที่การพัฒนาคน เพื่อให้มีจิตวิญญานการต่อสู้ คงต้องเห็นด้วยกับความคิดของท่าน สะท้อนให้รู้ได้ว่า ท่านเป็นคนมองทะลุพืชผลลงไปเห็นความสำคัญของคนอย่างชัดเจน

ตัวฉันเองก็รู้สึกว่ ตนมีความคิดสอดคล้องกันกับสิ่งที่ท่านมองเห็น ทั้งนี้และทั้งนั้น การทำเกษตรหากหลงอยู่กับความสบาย ในที่สุดก็คงไปรอดได้ยาก

แม้ช่วงซึ่งฉันไปเรียนอยู่ที่แม่โจ้ ไฟฟ้าก็ดี น้ำประปาก็ดี รวมถึงความสะอาดสบายต่างๆ อีกหลายอย่าง ยังไม่มีให้ทุกคนสัมผัสได้ นอกจากนั้นในช่วงฤดูฝน ชีวิตยังถูกซ้ำเติมด้วยไข้ป่าอย่างหนัก

ฉันได้ยินเพื่อนหลายคน พูดในลักษณะสาปส่งว่า ถ้าผ่านตรงนี้ไปแล้ว แม้เป็นนกก็จะไม่ขอบินผ่านมาอีก

แต่ความรู้สึกที่อยู่ในใจฉัน กลับคิดว่ามันเป็นความสุขซึ่งแม้ชีวิตจะผ่านพ้นไปแล้ว ตนยังสนใจที่จะหวนกลับมาอยู่ที่นี้อีกให้ได้

สรุปได้ว่า ความรู้สึกจากใจฉันเอง มองเห็นคุณค่าของการดำรงชีวิต โดยใช้ผลกระทบจากธรรมชาติเป็นสิ่งให้การฝึกอบรมจิตใจตัวเอง

ชีวิต 2 ปีที่แม่โจ้ ได้สร้างความประทับใจให้แก่ฉันอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น หลังผ่านหลักสูตร 5 ปีจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขนมาแล้ว ตนก็ยังไม่ละทิ้งความตั้งใจเดิม ถึงขนาดไม่สนใจที่จะอยู่ในเมืองทั้ง ๆ ที่มีการเสนอตำแหน่งและอัตราบรรจุให้เป็นอาจารย์อยู่ในกรุงเทพฯ

ฉันรอโอกาสนี้นานาน 5 ปี และแล้วในที่สุดก็ถึงเวลาที่จะตัดสินใจ โดยเลือกทางเดินกลับไปสู่แม่โจ้อีกครั้งหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่รู้ว่า ตนจะต้องไปอยู่ในสถานภาพแบบคนงานชั่วคราวก็ตาม หากใครคิดว่าฉันดีอีกไซ้ หรือจะคิดว่าฉันเป็นคนที่มีความรู้ทางการฟุ้งตนเองอย่างลึกซึ้งก็คงใช่อีกนั่นแหละ

อย่างไรก็ตาม หลังการใช้ชีวิตทำงานอย่างมีความสุขอยู่ที่นั่นได้ไม่ถึง 3 ปี ฉันก็ถูกอำนาจทางการสั่งย้ายกลับเข้ากรุงเทพฯ. มีเหตุผลจากผู้ใหญ่อย่างน้อย 2 ประการติดตามมาด้วยภายหลัง

ประการแรก ท่านเห็นฉันเป็นคนที่มีความตั้งใจดี จึงต้องการให้ย้ายกลับมารับงานวิจัยในกรุงเทพฯ. ซึ่งด้านผู้ใหญ่คิดว่ามีความสำคัญสูง เนื่องจากองค์กรฝรั่งซึ่งมีชื่อว่าองค์การอาหารและเกษตรสหประชาชาติได้เข้ามาสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตข้าวเลี้ยงชาวโลก

ประการที่สอง สืบเนื่องมาจากญาติผู้ใหญ่ในครอบครัวซึ่งเดินทางไปเยี่ยมรู้สึก ว่า การที่ฉันและครอบครัวไปใช้ชีวิตอยู่ในสภาพอย่างนั้น ทำให้ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ ควร อีกทั้งยังต้องประสบกับความยากลำบาก ซึ่งแท้จริงแล้ว มันตรงข้ามกับความรู้สึก ซึ่งอยู่ในใจฉัน แต่ตนก็จำใจต้องทำ ให้สอดคล้องกันกับความรู้สึกของผู้บริหารช่วงนั้นที่ กล่าวว่ หากถามเขาก็คงไม่ยอมกลับ

แม้กายจะไปแต่ใจยังอยู่อย่างมั่นคง

อย่างไรก็ตาม จุดยืนของชีวิตฉันเองถึอมั่นในสัจจะที่ว่า แม้กายจะถูก กำหนดให้ไปอยู่ที่ไหน และเป็นอะไรก็ตาม แต่ภายในรากฐานจิตใจตนเองซึ่ง มีความรักบรรยากาศชนบทก็ยังคงแข็งแกร่งโดยไม่ยอมเปลี่ยนใจไปเป็นอย่าง อื่น หากเก็บความรู้สึกไว้จนกว่าตนจะมองเห็นโอกาส

ดังนั้น วิถีชีวิตเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้ว จึงมีสภาพซึ่ง มีคนเอาตัวฉันย้ายไปไว้ในที่ ต่าง ๆ โดยที่ตัวเองยังคงมุ่งมั่นทำงานลงสู่พื้นดินอย่างชัดเจนมาตลอด

แต่ละช่วงชีวิตไม่ว่าจะก้าวขึ้นไปอยู่ในตำแหน่งอะไร แม้ได้รับการแต่งตั้งเป็น ศาสตราจารย์ก็ดี ล้วนมีผู้อื่นพิจารณาขอให้เอง จากการมองเห็นผลงานของฉันเท่าที่ ผ่านพ้นมาแล้วทั้งหมด

ฉันจึงถูกร้องให้เข้าไปรับตำแหน่งผู้บริหารมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นับเป็น ศิษย์เก่าคนแรกซึ่งเข้ารับตำแหน่งนี้ แต่ก็เป็นเพราะเหตุว่ามีผลสืบเนื่องมาจากความ ต้องการของคนหลายกลุ่ม ในขณะที่มหาวิทยาลัยเกิดปัญหาความขัดแย้งอย่างหนัก จนกระทั่งเกิดความแตกแยกอย่างเห็นได้ชัด

ช่วงที่ฉันขึ้นไปรับตำแหน่งรัฐมนตรีก็เช่นกัน หากถามใจฉันก็คงตอบว่าตนคงไม่ สนใจที่จะอยากเข้าไป เพราะความรักที่อยู่ในวิญญาณตัวเอง ซึ่งมีความมุ่งมั่นยัง ลงสู่พื้นดินอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งมีพื้นฐานที่อิสระและเปิดกว้าง จึงไม่เอาใจไปยึดติดอยู่ กับกรอบของตำแหน่งเหล่านี้ ไม่ว่าจะรู้สึกพิศواسว่าสูงมากแค่ไหน คงคิดมองสู่อีก

ด้านหนึ่งว่า หากขึ้นไปเองเพราะมีธรรมชาติเป็นเหตุผล ย่อมช่วยให้ตนมีโอกาสเรียนรู้ความจริงจากผลการทำงานลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ประสบการณ์ในการทำงานของฉันช่วงนั้น ก็ยังคงถือหลักการใช้ความจริงซึ่งอยู่ในใจตนเองเป็นที่ตั้งเหมือนเดิม

อนึ่ง บนพื้นฐานการเมือง ซึ่งฉันรู้ว่ามิรากฐานจริงอยู่ด้านล่าง ตนจึงไม่สนใจที่จะเข้าไปนั่งประชุมในสภาผู้แทนราษฎรโดยมองไม่เห็นเหตุผลชัดเจนพอ ยกเว้นไว้แต่ว่าเมื่อมีเรื่องราวซึ่งฉันรู้สึกว่าการกระทำของรัฐบาลกำลังรังแกชาวบ้านนั้นแหละ เมื่อเข้าไปแล้วก็กลัวที่จะยื่นหยัดพูดจากใจที่มั่นคง

อาทิเช่น ครั้งหนึ่งขณะที่มีการคิดออกพระราชบัญญัติห้ามรถชนพืชผลของชาวนาชาวไร่ ขึ้นมาวิ่งบนท้องถนนหลวง หลังจากฉันลุกขึ้นยืนพูดชี้แจงเหตุผลให้ทุกคนเห็นชัด ทำให้สิ่งซึ่งกำลังจะเกิดขึ้น จำต้องระงับไป

อนึ่งฉันไม่เคยคิดแย่งงบประมาณแผ่นดินกับใครทั้งนั้น คงมีแต่เห็นความจริงว่าผู้ที่ขึ้นไปอยู่ในตำแหน่งหลายคนยื้อแย่งทั้งเงินและความมีหน้ามีตา จนกระทั่งเปิดเผยความจริงออกมาจากใจคนเหล่านั้น ผ่านสื่อสาธารณะทำให้รู้สึกได้ในแต่ละวัน ทำให้หลายคนรู้สึกเลื่อมศรัทธา

ฉันรู้สึกทำทนายที่จะต่อสู้กับใจตนเอง อีกทั้งมีความรู้สึกมุ่งมั่นยิ่งขึ้นที่จะแสดงผลงานโดยไม่ต้องใช้เงิน ร่วมกับการนำตัวเองลงไปใช้ชีวิตอยู่ที่พื้นดินอย่างมีความสุข

ฉันมุ่งมั่นทำงานจากการมองเห็นคุณค่าทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งถูกทอดทิ้งอยู่บนพื้นดินยังเป็นชีวิตคนระดับล่างด้วย ทำให้หลายคนสนใจติดตามผลงานอย่างใกล้ชิด จนกระทั่งมีคนกล่าวขวัญกันอย่างกว้างขวางว่า **ติดตามอาจารย์ระพีให้ติเถอะจะได้เห็นความจริงจากทุกสิ่งทุกอย่างภายในบ้านเมือง** แม้กลุ่มคนซึ่งได้รับเลือกตั้งให้เข้าไปอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรบางคนก็มีการพูดกันว่า อาจารย์ระพีเข้าถึงชาวบ้านได้ดีกว่าพวกเราหลายคน ดังนั้นการที่ฉันไม่ค่อยได้เข้าไปนั่งประชุมในสภา จึงไม่มีใครคิดแต่จะต้องเลย

อยู่มาวันหนึ่ง ถึงโอกาสวันคล้ายวันเกิดของคุณพระช่วงเกษตรศิลปการ ซึ่งปกติงานลักษณะนี้ ฉันจะให้ความสนใจตามเหตุและผลที่รู้ได้จากใจตนเอง

วันนั้นมีบรรดาลูกศิษย์ลูกหารุ่นเก่า ๆ ตั้งแต่สมัยเรียนอยู่แม่โจ้ ซึ่งหลายคนก็เป็นเพื่อนฉันเอง ได้เข้าไปร่วมอยู่ในงาน รวมทั้งตัวฉันด้วย

ขณะนั้น ฉันไม่ได้คิดอะไรมากไปกว่าการเข้าไปตามหน้าที่ของผู้เป็นศิษย์เช่นปกติ แม้กระทั่งในใจตัวเองก็ไม่คิดว่าตนเป็นรัฐมนตรี ทำให้เพื่อนหลายคนปรารภเสมอมาว่า คุณระพีเป็นคนวางตนกับทุกคนอย่างเสมอต้นเสมอปลายมาตลอด

โดยไม่คาดคิดมาก่อน ฉันเห็นคุณพระช่วงท่านมองจากระยะไกลมุ่งมายังฉัน พร้อมทั้งก้มมือเรียกให้เข้าไปใกล้ ๆ

หลังจากฉันเข้าไปถึงระยะหนึ่ง ท่านได้เอื้อมมือมาคว้าฉันขึ้นไปนั่งบนตัก แล้วก็ก้มลงจูบที่ผมอย่างทะนุถนอม ทำให้ใจฉันรู้สึกว่ามีคามหมายอย่างลึกซึ้ง จนกระทั่งน้ำตาไหลออกมาโดยไม่รู้สึกตัว

มันเป็นภาษาจากใจถึงใจ ซึ่งต่างฝ่ายต่างรู้จักกัน ทำให้ฉันมองเห็นคติธรรมบทหนึ่งว่า ครูที่มีวิญญานความเป็นครูอย่างแท้จริง ย่อมจำศิษย์ได้ทุกคน อีกทั้งยังสนใจติดตามชีวิตและผลงานจากศิษย์ร่วมด้วย แม้อาจไม่มีโอกาสพบกันบ่อยครั้ง

อีกทั้งครูที่ดีย่อมไม่มีนิสัยชอบอ้างว่า ศิษย์มีจำนวนมากยิ่งขึ้น ทำให้ตนปฏิบัติไม่ได้ แต่ศิษย์ที่ดีย่อมคิดว่า แม้เหลือเพียงตัวเองคนเดียว ตนก็จะทำ

ทำให้ฉันคิดว่า การที่ท่านเรียกฉันเข้าไปกอดและจูบ จากความรู้สึกของท่าน คงจะมีความสุขที่ได้เห็นลูกศิษย์คนหนึ่งทำงานจนเป็นที่ยอมรับจากคนทั่วไป สมใจของครู

ส่วนตัวฉันเองรู้สึกเหมือนมีครูผู้มีพระคุณที่คอยให้กำลังใจอย่างลึกซึ้งอยู่เบื้องหลังมาตลอด ฉันคิดว่าในสายตาของบรรดาศิษย์ซึ่งไปร่วมงานในครั้งนั้น จากใจ การแสดงออกของท่านที่มอบให้ฉัน น่าจะมีผลสอนใจคนอื่น ๆ ได้ไม่มากนัก

ขณะนั้นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากใจฉันเอง มันเรียกเอาภาพเก่า ๆ ระหว่างท่านกับฉันกลับคืนมาได้ทั้งหมด แม้กระทั่งวันแรกซึ่งท่านถามฉันว่า หลานชายไปแน่รี?

จากตรงนั้นมาถึงตรงนี้ มันตรงกับสัจธรรม ซึ่งกล่าวไว้ว่า หากไม่มีวันนั้น ย่อมไม่มีวันนี้

ขณะนั้น ความหมายภายในภาพรวมที่มองเห็นได้ทั้ง 2 ด้านร่วมกันก็คือ ความจริงซึ่งนำมาสรุปไว้ให้ชนรุ่นหลังได้นำไปคิดเองว่า หากศิษย์ปฏิบัติอย่างมีความสุขมาตลอด ย่อมมีผลสนองตอบทำให้ผู้ใหญ่ผู้มีวิญญานความเป็นครูมีความสุขร่วมด้วย

หลังจากกล่าวมาถึงช่วงนี้ ทำให้ฉันนึกถึงกลอนบทหนึ่งซึ่งตนร้อยกรองออกมาจากใจตัวเองระหว่างเดินทางไปปาฐกถาพิเศษ ในการประชุมสัมมนาครูประถมภาคอีสานครั้งใหญ่ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อเช้าวันเสาร์ที่ 9 ธันวาคม 2543 ความว่า

จากใจถึงใจ

ระหว่างผู้ใหญ่ถึงชนรุ่นหลัง

ปฏิบัติจากใจ รู้จากใจ ใครได้รับ
ทั้งคู่รับ ประทับใจ ถึงไผ่หา
กายตามหา หาจากใจ ไร้ราคา
เพราะรู้ค่า จึงพาใจ ใส่วิญญาน

จึงหามิตร ผู้เป็นมิตร ได้ทุกที่
พบมิตรดี มีใจสุข ทุกสถาน
จากคนไหน ที่ไผ่หา พาวิญญาน
ถึงวิญญาน ผ่านพันทุกข์ ให้สุขใจ

ดั่งไม้ใหญ่ ให้ร่มเงา ใฝ่ไม้เล็ก
เพราะรู้เล็ก เด็กสำคัญ ยิ่งผู้ใหญ่

ส่วนไม่ใหญ่ ได้รากแก้ว แหวถึงใจ
คือไม้เล็ก ที่รักสุด ดุจชีวา

ส่วนที่รอง ก็ไซ้ว่า หาสำคัญ
หากสิ่งนั้น ไม่พาใจ ให้เฝ้าหา
ไหนเลย จะถึงจุด สุดชีวา
อันล้ำค่า ดั่งรากแก้ว แหวถึงใจ

จากเหตุนี้ จึงมีไม้ ร่วมเล็กใหญ่
ต่างอาศัย ทำหน้าที่ ศรีสดใส
เพื่อนำมา หาสิ่งสุด ดุจดวงใจ
นำชีวา พาพ่นภัย ใจร่มเย็น

ความสัมพันธ์ระหว่างศาสตราจารย์อินทรี จันทรสถิตย์ กับชีวิตฉัน

หวนกลับไปนึกถึงช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้ว ท่านผู้นี้เคยมีบรรดาศักดิ์เป็น หลวง
อิงคศรีกสิการ ฉันทราบว่า ท่านเคยเป็นครูผู้หนึ่ง ซึ่งบุกเบิกการจัดการศึกษาเกษตร
ไทย มาตั้งแต่ช่วงที่ยังมีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม ตั้งแต่สมัยที่นำ
เอาการจัดการศึกษาเกษตรเข้าไปไว้ภายใต้การบริหารงานของกระทรวงกรรมการ ซึ่ง
ปัจจุบันนี้ คือกระทรวงศึกษาธิการ

จากพื้นฐานแนวคิดดังกล่าว ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า ยุคเริ่มแรก ผู้ใหญ่คงจะเห็นว่
การผลิตคนเพื่อออกมารับใช้สังคมในด้านการเกษตร น่าจะอยู่บนพื้นฐานความ
เป็นครูเหนือกว่าการเน้นความสำคัญที่มุ่งไปยังรูปแบบของเทคโนโลยี

ฉันยังเข้าใจต่อไปอีกว่า ถ้าการจัดการศึกษาเกษตร มีโอกาสเติบโตขึ้นมาจากพื้นฐานดังกล่าว คงจะมีถึงระดับมัธยมศึกษาต่อมามาก นอกจากนั้น วิทยุอาณานิคมเป็นครูของคนภาคเกษตรกรรม คงจะทำความเจริญมาสู่สังคมไทยได้ชัดเจนมากกว่านี้

แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น พื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของคนไทยส่วนใหญ่ มักไม่อาจรักษารากฐานตนเองเอาไว้ให้มั่นคงอยู่ได้ เช่นเดียวกันกับในอดีต การจัดตั้งโรงเรียนทั่วไป เคยมีพื้นฐานเกิดขึ้นภายในวัด ครั้นมาถึงช่วงหลังๆ จึงแยกออกมาอยู่นอกวัด จึงทำให้เกิดสภาพตัวใครตัวมัน ชัดเจนยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ชีวิตท่านผู้นี้ ได้เข้ามาปฏิบัติงานอยู่ในกรมเกษตรและการประมง ซึ่งกรมนี้ ก็มีการเปลี่ยนชื่อเป็นช่วงๆ จากการแยกเอางานด้านการประมงออกไปตั้งเป็นกรมใหม่ และเปลี่ยนชื่อเดิมมาเป็นกรมการกสิกรรม

ทำให้รู้สึกได้ว่า บนพื้นฐานการจัดการศึกษา สะท้อนให้เห็นแนวโน้มที่มีการแยกกิ่งก้านสาขา เหนือกว่าการพัฒนาซึ่งควรหยั่งรากลงสู่ด้านล่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น จึงทำให้มองเห็นความจริงชัดเจนยิ่งขึ้นว่า วิธีการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการพัฒนาคนในสังคมไทยมุ่งไปสู่สภาพ หัวโตขาเล็ก ชัดเจนยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ช่วงนั้นงานในสายการจัดการศึกษาเกษตร แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง จนกระทั่งมาถึงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในปี พ.ศ. 2486 ซึ่งชีวิตฉันเองได้เข้ามาเรียนอยู่ในชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยนี้

ขณะนั้น ฉันทราบว่า ท่านศาสตราจารย์อินทรี จันทรสถิตย์ ขึ้นดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองการข้าว สังกัดกรมการกสิกรรม

ขณะนั้น ลำดับตำแหน่งจากด้านบนลงมาสู่ด้านล่าง ยังไม่มีรองอธิบดี แม้คำว่าผู้อำนวยการกอง คงมีแต่ระดับหัวหน้ากองรองจากอธิบดีเท่านั้น หากนำภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงที่สืบสานมาถึงช่วงนี้ โดยมองที่ธรรมชาติของคน น่าจะช่วยทำให้รู้ความจริงว่า ผู้ซึ่งอยู่ด้านล่างที่อยากได้ตำแหน่งและอำนาจสร้างแรงกดดันทำให้เกิดแนวโน้มตั้งตำแหน่งใหม่ๆ ซอยออกไปเพื่อหวังแจกจ่ายให้กับความยากของคน โดยที่หวังว่าน่าจะบรรเทาแรงกดดันให้ลดน้อยลงไปได้ ดังจะพบความจริงได้จากทุกองค์การบริหาร

ช่วงนั้น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กับกระทรวงเกษตรราธิการ (ชื่อขณะนั้น) ยังไม่ได้แยกกันเด็ดขาดเช่นขณะนี้ หากยังมีสายพันธ์ช่วยให้การประสานงานกัน มีความใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกำลังคนระหว่าง 2 ฝ่ายทางมหาวิทยาลัย ยังมีโอกาสใช้บุคลากรจากกระทรวง ทำให้มีจิตใจสัมพันธ์ถึงซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด

ชีวิตฉันมีโอกาสเข้าไปสัมผัสกับท่านศาสตราจารย์อินทรี จันทรสติติย์ ครั้งแรกขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองการข้าราชการกสิกรรม

ดังได้กล่าวไว้แล้วแต่แรกว่า หลังจบหลักสูตร 5 ปี จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สาขาปฐพีวิทยา ตนได้สมัครออกไปทำงานในพื้นที่ซึ่งคนส่วนมากรู้สึกว่ารู้อันดาร แต่ฉันกลับรู้สึกมีความสุข ซึ่งความแรงแกล้าที่อยู่ในรากฐานจิตใจมีสูงมาก ถึงกับไม่คำนึงว่า ถ้าตนไปอยู่ที่นั่นจะต้องมีสภาพในการทำงานอยู่บนพื้นฐานเดียวกับคนงานในไร่

เพราะธรรมชาติของจิตใจตนเองมีความสุข จึงมีวิญญานในการสู้งานเพื่อส่วนรวม อันอาจกล่าวได้ว่าทั้งชีวิต และจิตใจ

สิ่งดังกล่าว มีผลทำให้ผู้ใหญ่ในกรมฯ. รู้สึกว่าควรจะรับฉันเข้าบรรจุไว้เป็นข้าราชการประจำ จึงโทรเลขเรียกตัวเข้ามาสอบบรรจุ ซึ่งวิธีการสอบมีพื้นฐานแยกกันเป็น 2 ระบบ ระบบหนึ่ง คือการสอบแข่งขัน กับอีกระบบหนึ่งคือการสอบคัดเลือก

ทางกรมฯ.ได้กำหนดให้ฉันเข้าสู่ระบบสอบคัดเลือก จึงไม่ต้องมีการแข่งขันกับใคร ซึ่งความจริงแล้ว ผู้ใหญ่รู้จักผลการทำงานของฉันอย่างชัดเจน จึงเพียงแต่ให้มีการสอบสัมภาษณ์เท่านั้น

บุคคลผู้สอบสัมภาษณ์ฉันมีเพียงคนเดียว และท่านผู้นั้นก็คือคุณหลวง อิงคศรีกสิการ

ถัดมาถึงช่วงที่มีการยกเลิกบรรดาศักดิ์ แต่ทางการก็ได้โอนโลมว่า ท่านผู้ใดที่ใช้อยู่แล้ว หากต้องการใช้ต่อไปก็คงไม่ขัดข้อง แต่จะไม่มี การตั้งบุคคลเข้าสู่บรรดาศักดิ์ต่อไปอีก

คุณหลวงอิงคศรีกสิการ จึงได้ตัดสิ้นใจสละบรรดาศักดิ์ และใช้ชื่อ อินทรี จันทรสติติย์ ตลอดมา

ช่วงที่ฉันเข้ามาสอบคัดเลือก และท่านเป็นผู้ทดสอบฉัน ตอนยังจำได้ดีว่า ท่านเรียกเข้าไปนั่งที่หน้าโต๊ะทำงานคนเดียว ก่อนที่จะตั้งคำถาม

ฉันหวนกลับไปนึกถึงความรู้สึกเก่าๆ ขณะที่ตนยังเป็นนิสิต ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่เป็นครู กับบรรดานิสิตในมหาวิทยาลัย ซึ่งรู้สึกว่ามีสภาพเชื่อมโยงทางใจเสมือนพอกับลูก

ในช่วงก่อนๆ ความคะนองของเด็กๆ พอหลับหลังผู้ใหญ่ก็มักขนานนามต่างๆ นานา แม้สมัยที่ฉันเรียนอยู่ในโรงเรียนเตรียมเกษตรแม่โจ้ สภาพเช่นนี้ก็มีให้รู้สึกได้อยู่แล้ว

มันไม่ใช่เรื่องของการดูถูกครูอาจารย์ หากเป็นธรรมชาติของเด็กๆ ซึ่งมีใจสานสัมพันธ์ถึงผู้ใหญ่อย่างเป็นธรรมชาติ เมื่อใดมาถึงจุดที่เป็นพิธีการ แต่ละคนก็จะสละความรู้สึกเหล่านั้นให้มันผ่านพ้นไป คงเหลืออยู่แต่ความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ช่วงที่ฉันเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เราพบว่าท่านอาจารย์อินทรีฯ เป็นคนมีนิสัยเคร่งครึม ไม่ค่อยจะยิ้มแย้มและพูดคุยกับใครมากนัก จนกระทั่งทำให้บรรดานิสิตหลายคนกลัวเกรงเป็นอย่างมาก ฉันเองก็ติดเอาความรู้สึกอย่างนั้นเข้าไปไว้ในใจคนหนึ่งด้วยเหมือนกัน

หวนกลับมาสู่บรรยากาศขณะที่นั่งอยู่บนเก้าอี้หน้าโต๊ะภายในห้องทำงานท่านสภาพเก่าๆ มันกลับคืนเข้ามาอีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งทำให้รู้สึกประหม่า แต่ฉันเองก็มีนิสัยใจเย็น จึงมีผลถ่วงดุลกันได้

ฉันคาดไม่ถึงเลยว่า ท่านตั้งคำถามถามฉันประโยคเดียวเท่านั้นว่า เธอไปอยู่เชียงใหม่ก็งานพอสมควรแล้ว รู้ไม่ว่า TYPICAL ของเชียงใหม่ นั้นมีอะไรบ้าง?

ฉันรับฟังแล้ว นอกจากความรู้สึกประหม่าซึ่งมีอยู่เดิมแล้ว ยังมีปัญหาเพิ่มเข้ามาอีกอย่างหนึ่งว่า คำว่า TYPICAL มันคืออะไรกันแน่?

ทั้งนี้และทั้งนั้นในใจฉันเองยังคงรู้สึกว่า แม้จบจากมหาวิทยาลัยมาใหม่ๆ ภาษาอังกฤษของตัวเองก็ยังไม่กระดิกหู

แต่อาศัยที่ฉันมีธรรมชาติเป็นคนใจเย็นเข้าไปถ่วงดุล จึงนั่งนิ่งเฉยอยู่พักใหญ่ จนกระทั่งในที่สุด ความเป็นครูซึ่งอยู่ในใจท่านเองที่มีความพร้อมสำหรับการเข้าใจและให้ความเมตตาแก่ศิษย์

ซึ่งฉันเชื่อว่าท่านคงสนใจติดตามผลงานและการประพฤติตัวของฉันมาแล้วในอดีต ทำให้ตัดสินใจต้องการที่จะรับเอาไว้อย่างแน่นอนแล้ว ทั้งนี้และทั้งนั้น ประเด็นนี้ น่าจะมีความสำคัญเหนือกว่าพิธีการสอบจากเวลาเพียงช่วงสั้นๆ

ขณะที่ฉันนั่งนิ่งเงียบอยู่พักใหญ่ ท่านจึงตอบเองว่า มิถมไป เช่น ช่างไม้ก็ใช้หลังจากนั้นท่านก็พยักหน้า บอกให้กลับไปได้แล้ว

ฉันมาทราบบายหลังว่า ผลการสอบครั้งนั้นตนผ่านการสอบได้อย่างเรียบร้อย แต่ฉันเป็นคนที่ไม่สนใจคิดค้นหาเหตุผลโดยไม่ปล่อยให้สิ่งต่างๆ ผ่านผ่านไปอย่างไร ความหมาย

จากเหตุการณ์ดังกล่าว มีผลทำให้ฉันเข้าใจความหมายของคำว่า ผู้ใหญ่กับเด็ก และ ครูกับศิษย์ ได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้เข้าใจสิ่งที่ดีงาม ซึ่งอยู่ในหัวใจของบุคคลผู้เป็นผู้ใหญ่ที่ควรให้ความเคารพรัก และศรัทธาจากใจจริง

ฉันได้อะไรจากประเด็น ภาษาอังกฤษไม่กระดิกหู?

ไหนๆ ก็กล่าวถึงเรื่องของกรมการจบจากมหาวิทยาลัยโดยที่ภาษาอังกฤษไม่กระดิกหู ทำให้ฉันรู้สึกว่ บนพื้นฐานแง่คิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา มีประเด็นสำคัญที่แฝงอยู่ในส่วนลึกของสิ่งนี้ ซึ่งควรนำมาชี้แจงให้ชนรุ่นหลังเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง

ช่วงหนึ่งของชีวิตฉันมีโอกาสได้รับทุนให้ไปศึกษาต่อปริญญาโทรวดเดียวถึงปริญญาเอกจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีในกลุ่มนักวิชาการว่า เป็นทุนต่างประเทศที่มีโอกาสดีมาก อีกทั้งการได้รับคัดเลือกจากทุนนี้ เป็นไปได้ยากมาก

ฉันได้รับการพิจารณาจากกรมการข่าวในสังกัดกระทรวงเกษตร ส่งชื่อเข้าสมัคร นอกจากนั้น ยังพบว่าเป็นหนึ่งในสองคนที่ได้รับทุนในปีนั้น

แต่ฉันกลับบิดพริ้วไม่ยอมไป โดยที่ในใจตัวเองรู้สึกว่่า ทุกสิ่งทุกอย่างเอาดีด้วยตัวเองก็ได้ ไม่เห็นจะต้องไปให้เสียเวลาและอาจได้รับผลกระทบทางจิตใจ ทำให้จำต้องสูญเสียความเป็นไทแก่ตนเอง

ช่วงหลังๆ ฉันได้รับแรงศรัทธาจากประเทศต่างๆ เชิญไปร่วมงานอย่างกว้างขวาง บางช่วงหากมีโอกาส ฉันมักนำชนรุ่นหลังร่วมไปด้วยเพื่อหวังให้แต่ละคนเรียนรู้ความจริงจากการปฏิบัติระหว่างผู้เป็นครูกับทุกๆ คน แม้ชนต่างชาติ ซึ่งถือว่าเป็นศิษย์ของผู้มีความเป็นครูอยู่ในใจ

เริ่มมีชนรุ่นหลังวิจารณ์ว่่า ฉันพูดภาษาอังกฤษเพราะมาก อยู่มาวันหนึ่งระหว่างเดินทางอยู่ในต่างประเทศ ซึ่งฉันสนใจพักตามบ้านที่เขาให้ความศรัทธาและต้องการให้ไปพักอยู่ด้วย

ฉันก็ยังได้ยินเจ้าของบ้านพูดโทรศัพท์กับเพื่อน ก่อนที่ฉันจะไปบรรยายในค่ำวันนั้น ว่่า แยกของเรามาจาประเทศไทย แต่เขาพูดภาษาอังกฤษสำเนียงดีกว่าพวกเรา

แม้ชนรุ่นหลังซึ่งเดินทางร่วมไปต่างประเทศกับฉันด้วยหลายคนก็ยังกลับมาปรารภว่่า ฉันพูดภาษาอังกฤษได้เพราะจับใจ

มักมีคนถามฉันว่่า เรียนภาษาอังกฤษมาจากไหน ซึ่งคำถามนี้ไม่เพียงคนไทยเท่านั้น แม้ชาวต่างประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นประจำก็ยังมีบางคนถามคำถามเดียวกัน

ฉันตอบชนรุ่นหลังอย่างมั่นใจว่่า ตนไม่ได้ไปเรียนในชั้นเรียนที่ไหน แม้แต่โรงเรียนกวดวิชา คงเป็นเพราะจิตใจตัวเองรู้เท่าทันการใช้ฉันเป็นเป้าหมายหาเงินโดยผู้อื่น เหนือกว่าการสอนที่ได้ผล ทำให้เข้าถึงใจคนได้อย่างลึกซึ้ง

มีบางคนถามด้วยความสงสัยว่่า จริงหรือที่ฉันพูดว่่า จบจากมหาวิทยาลัยแล้ว ภาษาอังกฤษไม่กระดิกหู? ซึ่งฉันตอบว่่า **จริงสิ**

จึงมีคำถามต่อไปอีกว่่า ถ้าอย่างนั้นเรียนมาจากไหน ถึงสามารถพูดออกมาจากใจอย่างเป็นธรรมชาติ ฉันจึงใช้โอกาสที่แจ่มแจ้งให้รู้ความจริงว่่า เพราะฉันคบกับคนไม่ว่่าชาติไหนก็ตาม หากมีความรักความจริงใจต่อกัน ย่อมมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

จากใจถึงใจเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว ดังนั้นการถอดใจเข้าหากัน จึงได้สิ่งที่เป็นธรรมชาติเข้าไปไว้ในจิตใจของแต่ละฝ่าย

ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงประเด็นที่ว่า จบจากมหาวิทยาลัยใหม่ๆ ภาษาอังกฤษไม่กระดิกหู ฉันจึงขอฝากแง่คิดนี้ไว้แก่ชนรุ่นหลังให้นำไปพิจารณา ในเมื่อสังคมยุคปัจจุบันมีคนจำนวนไม่น้อยที่ขาดวิญญานความเป็นครู จึงเพียงสวมคราบของครูเข้าไปใช้หากินจากชนรุ่นหลัง ดังนั้นจากจุดอ่อนในระบบการจัดการศึกษา จึงทำให้คนมีแต่ความฉลาดแต่ขาดการเฉลียวใจ

หลังจากฉันเล่าเหตุการณ์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างฉันกับท่านอาจารย์อินทรี จันทรสติติย์ บนพื้นฐานการสอบคัดเลือกเข้าสู่ระบบราชการ จากนั้นมาฉันก็กลับไปทำงานที่เชียงใหม่ต่อมาอีกปีกว่าๆ

ประเด็นคำถามเรื่อง Typical ของเชียงใหม่

หลังจากรับฟังการเฉลยปัญหาโดยท่านผู้สอบสัมภาษณ์เองแล้ว ทำให้ฉันเข้าใจได้ว่า ท่านคงชี้ให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งตนควรให้ความสนใจร่วมด้วย

ประเด็นนี้ สะท้อนภาพให้ฉันรู้สึกว่าคุณเป็นผู้ใหญ่ที่มองปัญหาการเกษตรได้ลึกซึ้งมาก ไม่เพียงเน้นความสำคัญเพียงด้านเทคโนโลยี เช่น คนสวนใหญ่ในยุคนี้

นอกจากนั้น จากคำถามซึ่งท่านอาจารย์อินทรีถามฉัน ยังมีผลเสมือนสอนให้รู้ว่าการไปอยู่ที่ไหนก็ตาม ไม่ควรมุ่งความสนใจอยู่แต่เพียงภายในรั้วของสถานที่ซึ่งตนทำงานเท่านั้น หากควรเรียนรู้สรรพสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบด้านร่วมด้วย อีกทั้งควรสนใจสาเหตุและผลให้เชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกันได้หมด

อยู่มาวันหนึ่ง พล.ต.อ. ชุนพิชัย มนต์รี (ยศตำรวจขณะนั้นเป็นพันตำรวจเอก) ซึ่งเป็นพ่อของภรรยาฉัน ได้เดินทางขึ้นไปเยี่ยมฉันและครอบครัวที่แม่ใจ แลเห็นสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวฉันที่นั่น ทำให้รู้สึกว่ามีคามยากลำบาก อีกทั้งทำให้ชีวิตไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากที่นั่นยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ค่าลงก็ต้องอยู่กับแสงตะเกียงรั้วดวงเล็กๆ แม้น้ำจะอาบรวมถึงน้ำใช้ก็ยังคงต้องใช้ น้ำในลำธารเล็กๆ ซึ่งไหลผ่านข้างบ้านไปยังเรือสวนไร่นา ตามความคิดคนสมัยนิยม ก็คงเห็นว่ายังอยู่ในสภาพด้อยความเจริญ

ฉันทราบว่า หลังจากท่านกลับจากเชียงใหม่ จึงมาพบกับคุณหลวงอิงศรีกสิการ ในฐานะที่เป็นเพื่อนสนิทกันมานาน อีกทั้งยังดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการกสิกรรมด้วย

ช่วงนั้นพอดีกับการที่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ซึ่งเกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เสร็จสิ้นใหม่ๆ ได้ส่งทีมงานสายวิชาการทางเทคนิคซึ่งเป็นชาวอเมริกันทั้งหมดเข้ามาติดต่อขอให้ประเทศไทยรับเป็นแหล่งผลิตข้าวป้อนชาวโลก จึงทำให้ฝ่ายราชการด้านเกษตรซึ่งทำหน้าที่กำหนดนโยบาย คิดจะพัฒนาพันธุ์ข้าวของไทย ให้น่าต้องการนักวิจัยไทยมือดีเข้ามาทำงาน พัฒนาพันธุ์ข้าว ฉันจึงได้รับคำสั่งให้ย้ายครอบครัวกลับ

ฉันคิดว่า จะเป็นโดยบังเอิญ หรือว่า ความคิดของผู้ใหญ่ที่สร้างแนวร่วมให้มีความสอดคล้องกัน ย้ายฉันเข้ากรุงเทพฯ โดยไม่ถามเหตุผลอะไรทั้งนั้น

ฉันคิดว่า หากยืนอยู่ในจุดนั้น ถ้าฉันเป็นท่าน อาจตัดสินใจแบบนั้นด้วยก็ได้

สำหรับตัวเอง คิดว่า ก็คงมีทางออกโดยที่ตนรู้สึกว่ แม้กายจะต้องเข้ามาแต่ตนพึงต้องรักษาความจริงซึ่งอยู่ในใจตัวเองไว้ให้มั่นคงอยู่ได้ตลอดไป

การเปลี่ยนแปลงของชีวิตจากด้านนอก ใจฉันมักปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ

ฉันเป็นคนมีนิสัยอ่อนนอกแต่แข็งในมาตลอด หากมองจากมุมกว้างจะพบความจริงได้ว่า ตัวเองไม่เคยคิดดิ้นรนเพื่อย้ายไปอยู่ที่ไหน แต่มักมีอำนาจจากภายนอกมาขอให้โยกย้ายไปทำงานในที่ต่างๆ เช่นเดียวกับสมัยที่ยังเรียนอยู่ในโรงเรียนสามัญ ซึ่งทำให้ชีวิตฉันย้ายโรงเรียนไปถึง 10 แห่ง

ช่วงนั้น ฉันเข้ามารับหน้าที่ทำงานวิจัยเกี่ยวกับการคัดพันธุ์ข้าว เป็นผู้ช่วย ดร.พิศ ปัญญาลักษณ์ รวบรวมพันธุ์ข้าวจากทั่วประเทศ รวมทั้งอีกส่วนหนึ่งซึ่งถูกส่งมาจาก ประเทศภายนอกบางประเทศ เช่นจากประเทศอิตาลี เป็นต้น

ฉันถูกอาจารย์ขอให้ไปช่วยสอนวิชาต่างๆ ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จาก วิชาพฤกษศาสตร์ วิชาสถิติ เลยมาถึงวิชาพืชสำคัญของประเทศ ซึ่งได้แก่ข้าว

ในที่สุดก็ได้รับการพิจารณาจากทางการ ส่งไปศึกษาดูงานการผลิตการวิจัยข้าวใน มลรัฐภาคใต้ของสหรัฐอเมริกา รวม 4 มลรัฐ ซึ่งมีการปลูกข้าวประเภทเมล็ดยาว หลังจากนั้น ได้ไม่นาน ก็ถูกส่งไปรับการฝึกอบรมวิชาสถิติและการวางแผนวิจัย ซึ่งจัดโดยศูนย์ฝึกอบรมขององค์การอาหารและเกษตรสหประชาชาติ ซึ่งตั้งอยู่ในกรุงนิวเดลี ประเทศ อินเดีย

ฉันทราบว่าเบื้องหลังการพิจารณาดังกล่าว มีท่านศาสตราจารย์อินทรี จันทรสถิตย์ ร่วมกับ ม.จ. จักรพันธุ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ (หลังจากสิ้นพระชนม์แล้ว ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาขึ้นเป็นพระองค์เจ้า) ทั้งสองท่านอยู่เบื้อง หลังการทำงานของฉัน

หลังจากช่วงนั้นผ่านไปไม่กี่สัปดาห์ ทางการได้ประกาศตั้งกรมการข้าวขึ้น ทำให้ฉันถูกย้ายสังกัดเข้าไปประจำทำงานอยู่ในกองวิศวกรรม กรมการข้าว โดยมี ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล เป็นหัวหน้ากอง

ส่วนตัวฉันเองได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกการโรงสีของกรม ซึ่งสถานที่เดิม ปัจจุบันคือบริเวณบ่อน้ำหน้าอาคาร สำนักหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์

ฉันได้ริเริ่มเก็บเอาสิ่งที่ไม่มีการใช้ประโยชน์มาประดิษฐ์คิดค้นทำเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยเรื่องข้าวหลายอย่าง แม้กระทั่งกระป๋องตวงข้าวมาตรฐานประเภทลิตร ซึ่งไม่ได้มาตรฐานแล้ว ก็ถูกนำมาดัดแปลง ประดิษฐ์ขึ้นใช้เป็นเครื่องมือศึกษาและตรวจสอบ ความชื้นภายในเมล็ดข้าวเพื่อการวิจัย โดยติดพัดลมซึ่งด้านหน้ามีขดลวดไฟฟ้าต้านทาน

ความร้อน เพื่อให้พัฒนาเป่าความร้อนผ่านเข้าไปได้กระป๋องต่างๆ โดยใช้ตะแกรงลวดทองแดงตาละเอียดบดไว้

นับเป็นครั้งแรกที่ประเทศไทย มีการใช้ระบบอบความร้อนอบเมล็ดพันธุ์พืชประเภทธัญญาพืช ซึ่งมีการพัฒนาขึ้นมาเป็นระบบขนาดใหญ่ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ฉันได้ใช้เวลาว่างทำงานค้นคว้าวิจัยเรื่องกล้วยไม้ ทั้งในด้านค้นคว้าหาความรู้ทางเทคนิค ซึ่งผสมผสานกันไปกับความคิดในการพัฒนาสังคม เพื่อให้มีความสมดุลเกิดขึ้นในพื้นที่ฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มุ่งความสำคัญไปยังพันธุ์กล้วยไม้พื้นบ้าน ซึ่งถูกคนท้องถิ่นมองข้ามความสำคัญมาแต่อดีต

ปกติชีวิตฉัน ไม่ว่าจะคิดทำอะไรก็ตาม มักมีชนรุ่นหลังเข้ามาหาจากความรู้สึกเคารพรักและศรัทธามาตลอด

ดังนั้น ในงานด้านการโรงสีที่ดี ในด้านกล้วยไม้ก็ดี เริ่มต้นจากการมีชนรุ่นหลังซึ่งส่วนใหญ่เป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เข้ามารวมตัวช่วยทำงานร่วมกับการเรียนรู้ จนกระทั่งเกิดเป็นกลุ่มใหญ่มากขึ้น นอกจากนั้นผลงานดังกล่าวได้แพร่กระจายออกไปสู่บุคคลภายนอกอย่างกว้างขวาง หลายเรื่องตนเริ่มต้นจากคนทั่วไป แล้วให้โอกาสแพร่กระจายเข้ามาสู่บรรยากาศภายในระบบการจัดการร่วมด้วย

ช่วงนั้นพอดี ท่านศาสตราจารย์อินทรี จันทรสถิตย์ กำลังอยู่ในตำแหน่งอธิการบดีของมหาวิทยาลัยนี้ ประจวบกันกับมีการจัดตั้งภาควิชาพืชกรรม (ปัจจุบันคือภาควิชาพืชสวน)

อยู่มาวันหนึ่ง ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล ได้ไปยืนอยู่บริเวณหน้าหอประชุมใหญ่ของมหาวิทยาลัย โดยมีฉันติดตามไปด้วย ช่วงนั้นชั้นสองของอาคารหอประชุมดังกล่าว ใช้เป็นสำนักอธิการบดีของมหาวิทยาลัย ท่านศาสตราจารย์อินทรีฯ ได้ลงมาเฝ้าคุยอยู่ด้วยกัน โดยมีฉันเป็นบุคคลที่สามยืนอยู่ตรงนั้น

ฉันไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่า จะได้ยินคำพูดจากท่านซึ่งพูดกับ ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ฯ เกิดขึ้นต่อหน้าฉันตรงนั้น

ท่านศาสตราจารย์อินทรี กล่าวว่า นี่ขอตัวระพีเขามาไว้กับมหาวิทยาลัยเถอะ! ฉันสังเกตเห็นว่าทุกอย่างพูดกันได้ไม่ยากเลย ทั้งๆ ที่ ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เองก็เป็นผู้ที่ให้ความรักความเป็นกันเองกับฉันอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด

ฉันนึกในใจว่า มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไม่ใช่ได้แต่ตัวฉันไปเท่านั้น ยังได้ประชาชนเพื่อนฉันอีกเป็นจำนวนมากติดตามไปด้วย ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากตัวเองรู้ดีว่า ตลอดระยะเวลาการทำงานอยู่ในระบบราชการ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน วิญญาณความรักความซื่อสัตย์ของฉัน มุ่งลงสู่พื้นดิน และสานถึงประชาชนคนเดินดินทั่วไปอย่างกว้างขวาง

แล้วก็เป็นความจริง ในเมื่อฉันไปนั่งทำงานอยู่ที่ภาควิชาพืชสวน ซึ่งช่วงนั้นตัวอาคารยังเป็นเรือนไม้ที่สร้างขึ้นอย่างเรียบง่าย ส่วนพื้นที่ก็อยู่ในระดับใกล้พื้นดินมาก แต่มีคนจากภายนอกเข้ามาหาฉันอยู่ตลอดเวลา

แต่ตัวฉันเองก็มีการเผื่อแผ่ โดยพยายามสร้างสายสัมพันธ์ให้เข้าถึงบรรดาเพื่อนร่วมงาน อย่างปราศจากการเลือกที่รักมักที่ชัง

ปกติฉันจะไปทำงานตั้งแต่ 7.00 น. ตนจึงเห็นภาพความจริงว่าในเวลาไล่เรียงกันนั้นท่านศาสตราจารย์อินทรีฯ ขับรถด้วยตัวเองมาตระเวนอยู่ในมหาวิทยาลัยอย่างทั่วถึง ท่านมักใช้เวลาซึ่งไม่ใช่เวลาที่กำหนดโดยราชการเข้าไปสอดส่องดูแล กระทั่งถึงคนงานอีกทั้งสนใจพูดคุยกับทุกคน

หากพบว่าใครทำอะไรที่ไม่สมควร ก็มักจะพูดตักเตือนตามตรง แต่ในแววตาของท่านไม่เคยคิดร้ายกับใคร สิ่งเหล่านี้ไม่เคยคลาดไปจากความรู้สึกซึ่งอยู่ในหัวใจฉันมาตลอด

มีอยู่ช่วงหนึ่ง ซึ่งความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างประเทศเขตร้อนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง ทำให้เกิดความร่วมมือทางการศึกษาขึ้น อาศัยช่องทางดังกล่าวจึงมีการติดต่อขอตัวนักวิชาการซึ่งมีผลงานดีเด่น สร้างงานให้กับสังคมและประเทศชาติจนเป็นที่ยอมรับจากมุมกว้าง

ท่านศาสตราจารย์อินทรีฯ เป็นศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในประเทศไทย ฟิลิปปินส์มาในอดีต จึงมีนักวิชาการระดับบริหารด้านเกษตร ซึ่งเบื้องหลังมีเส้นสายเชื่อมโยงถึงด้านการเมืองของประธานาธิบดี โดยที่บุคคลผู้ที่มีความสนิทสนมกับท่าน ติดต่อกับท่านมา เพื่อขอตัวฉันไปพัฒนางานการกล้วยไม้ให้กับประเทศนั้น

ฉันพิจารณาแล้วเห็นว่า วิญญาณตัวเองเกิดบนแผ่นดินผืนนี้ หากจะมองความรักและการอุทิศตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่แผ่นดินอย่างมีความสุข ก็คงหนีไม่พ้นที่ไม่ควรละทิ้งไป

หากมองที่เงินรายได้ ซึ่งขณะนั้นฉันทำงานอยู่ในภาควิชาพืชสวน ได้เงินเดือนๆ ละ 3,600. –บาท ถ้าไปทำงานให้ประเทศฟิลิปปินส์ ฉันจะได้รายได้สูงกว่า 20,000. –บาท ต่อเดือน นอกจากนั้น ยังได้รับสิทธิพิเศษอย่างอื่นในฐานะผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศแต่ละเรื่องอีกด้วย

ท่านอาจารย์อินทรีฯ ได้มาถามฉันในช่วงเช้าวันหนึ่งว่า เธอสนใจไหม? คำอยากได้เธอไปทำงานที่นั่นมากๆ ปกติฉันมีนิสัยที่ไม่ใช่คนแข็งกระด้างจึงไม่ตอบปฏิเสธไปทันทีทันควัน เพียงแต่ยิ้มรับและนิ่งเงียบเท่านั้น

ฉันคิดว่า ท่านรู้จักฉันดี และท่านก็รู้จักฉันว่าคงไม่ไปแน่ ปกติแล้วถ้าไม่ใช่เรื่องคอขาดบาดตายท่านจะไม่ใช้อำนาจบังคับใคร แต่บุคลิกภาพของท่าน มักทำให้คนส่วนใหญ่เกรงกลัว เนื่องจากท่านไม่ค่อยจะยิ้มกับใครมากนัก แต่ลงมือทำงานทุกสิ่งด้วยตัวเองให้ทุกคนเห็นได้ชัดเจน

ในที่สุด ทั้งท่านและฉันต่างก็รู้คำตอบซึ่งกันและกันว่า คงไม่ไปแน่นอน

ยังมีอีกเรื่องหนึ่ง ดังได้กล่าวแล้วว่า อยู่ที่ไหนก็ตาม คนทั่วไปมักมุ่งเข้ามาหาฉันอย่างกว้างขวาง คงไม่แคล้วคลาดไปจากความรู้สึกของผู้ที่อยู่เหนือฉัน ซึ่งไม่อาจอดใจได้ ทำให้รู้เบื้องหลังว่า มีการใช้ช่องทางของความเป็นผู้บริหาร เข้าไปพูดคุยกับท่านศาสตราจารย์อินทรีฯ ว่า อาจารย์ระพีทำเพื่อตัวเอง

ฉันนึกถึงคำกล่าวเตือนของผู้ใหญ่ในอดีตที่พูดไว้ว่า **จงทำดีแต่อย่าเด่นจะเป็นภัย** เนื่องจากฉันเป็นคนมีเหตุผลซึ่งอยู่บนพื้นฐานการพึ่งตนเองอย่างชัดเจนมาตลอด ร่วมกับความกล้าในการทำสิ่งซึ่งตนเชื่อว่าถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม ฉันนำคำเตือนสติจากชนรุ่นก่อนดังกล่าว มาคิดวิเคราะห์เพื่อค้นหาความจริง ในที่สุดจึงสรุปได้ว่า **ถ้ามุ่งมั่นทำดีที่สุด โดยไม่คิดอยากเด่น ในสายตาของคนอื่นย่อมนิยมชมชื่น จึงเด่นขึ้นมาเองอย่างเป็นธรรมชาติ**

บทสรุปดังกล่าว ทำให้ฉันไม่รู้สึกรู้สอกท้อถอยและไม่สนใจกับความเด่นความดังซึ่งมันเกิดขึ้นเอง โดยที่ใจฉันไม่อยากจะได้อะไรเลย ฉันจึงไม่คิดย่อท้อทำให้ต้องถอยหลัง

ช่วงนั้นรู้สึกว่าการที่ท่านอาจารย์อินทรีฯ ปฏิบัติ เกิดความลังเลใจอยู่ช่วงหนึ่ง ส่วนตัวฉันเองก็รู้สึกสะท้อนใจอยู่ด้วยเช่นกัน แต่แล้ว หลังเวลาผ่านไปไม่นาน ทุกอย่างก็กลับเข้าที่เหมือนเดิม

ฉันไม่คิดว่าสิ่งนั้นเป็นเรื่องไม่ดี แต่กลับรู้สึกได้ถึงความจริงว่า นั่นคือเหตุการณ์หนึ่งซึ่งมีผลทำให้ท่านกับฉันมีความเข้าใจซึ่งกันและกันลึกซึ้งยิ่งขึ้นกว่าเก่า

ในช่วงปี พ.ศ. 2508-2509 ผลงานกล้วยไม้ที่ฉันปฏิบัติมาแล้ว ทำให้ตัวเองได้รับรางวัลศรีทราธิญขึ้นไปสู่เวทีโลกในฐานะผู้บรรยายมาเป็นช่วงๆ

การไปประชุมกล้วยไม้ระดับโลกทุกครั้ง มีระบบการกลั่นกรองจากฝ่ายเจ้าภาพซึ่งค่อนข้างเข้มแข็ง นอกจากนั้น หลังจากคัดตัวบุคคลได้แล้ว ผู้ถูกคัดเลือกเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์จริงผู้ตั้งใจถึงจริงๆ ต้องหาเงินไปเองโดยไม่มีระบบอภิสิทธิ์ใดๆ ทั้งสิ้น

ช่วงนั้นมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือการศึกษาและพัฒนาในสาขาแพทยศาสตร์และเกษตรศาสตร์ ซึ่งนโยบายของมูลนิธิในการให้ความช่วยเหลือด้านการเกษตร มุ่งเน้นความสำคัญไปยังข้าวและพืชไร่ โดยถือว่ามีผลเกี่ยวข้องกับชีวิตเกษตรกรระดับล่าง ส่วนพืชสวนยังเป็นไม้ดอกไม้ประดับด้วยแล้ว คงอยู่ห่างไกลกันกับนโยบายดังกล่าว

แต่เนื่องจากรากฐานจิตใจฉัน ไม่ยึดติดอยู่กับกรอบใดๆ ทั้งนั้น ทำให้เป็นที่รักและศรัทธาของชาวต่างประเทศที่เข้ามาทำงานในประเทศ แม้ตัวเองจะเป็นอาจารย์ตัวเล็กๆ คนหนึ่งก็ตาม

การเดินทางไปร่วมประชุมกล้วยไม้โลกครั้งที่ 5 ซึ่งจัดขึ้น ณ มลรัฐแคลิฟลอเนีย สหรัฐอเมริกา ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2509 ซึ่งท่านศาสตราจารย์อินทรี จันทรสถิตย์ ได้เจรจาขอการสนับสนุนเงินทุนค่าใช้จ่ายจากมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ ทำให้ไม่เฉพาะฉันเท่านั้นที่ได้รับการสนับสนุนเรื่องนี้ แต่ยังรวมไปถึงภรรยาด้วย

ฉันมานั่งพิจารณาหาเหตุผลว่าเป็นเพราะเหตุใด ในที่สุดภาพความจริงก็ค่อยๆ ปรากฏชัดขึ้นมาทุกทีว่า จากการปฏิบัติตัวรวมทั้งผลงานจากฉันเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้ว ผู้ที่มีตาแหลมคม ย่อมรู้ว่าฉันไม่ได้มุ่งที่กล้วยไม้ หากมุ่งใช้กล้วยไม้เป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจให้เกิดความร่วมมือขึ้นแก่คนทุกชาติทุกภาษาได้จากทุกเรื่อง

ดังนั้น การที่มูลนิธินี้ให้การสนับสนุน คงหาใช่เพราะฉันไปประชุมกล้วยไม้โลกไม่ หากมองเห็นแล้วว่าบนพื้นฐานความคิดเท่าที่ปฏิบัติมาแล้ว ไม่ว่าจะนำไปใช้ในเรื่องใด ย่อมมีความเป็นไปได้อย่างแน่นอน

เท่าที่หยิบยกมากล่าวแล้ว เป็นเพียงตัวอย่างจากบางเรื่องซึ่งเกิดขึ้นระหว่างช่วงที่ท่านศาสตราจารย์อินทรี จันทรสถิตย์ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ส่วนตัวฉันเองยังเป็นเพียงอาจารย์ระดับท้ายๆ ซึ่งอยู่ในภาควิชาเท่านั้น

วิถีชีวิตที่นำฉันเข้าไปทำงานรับใช้

ศาสตราจารย์อินทรี จันทรสถิตย์อย่างใกล้ชิด

ท่านศาสตราจารย์อินทรี จันทรสถิตย์ ไม่เพียงพันวาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เท่านั้น หากเป็นเพราะความรู้สึกจากใจท่านซึ่งคิดได้เองว่า ควรจะปล่อยให้ชนรุ่นหลังมีโอกาสเข้ามาแสดงผลงานให้เป็นที่ประจักษ์ชัด

ดังนั้นหลังพ้นวาระแล้ว ท่านจึงปฏิเสธที่จะรับต่อ คงเหลืออยู่แต่การทำงานในฐานะที่ปรึกษาสำนักงานไวยาวัจกร ซึ่งสืบทอดมานานพอสมควรแล้ว

ใครจะรู้ว่ามิอะไรเกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ในอนาคต จนกระทั่งทำให้ท่านต้องหวนกลับมาอีกครั้งหนึ่ง ?

ช่วงนั้นประมาณปี พ.ศ. 2510 ฉันเองก็ยังคงทำงานเป็นอาจารย์ธรรมดาๆ อยู่ในภาควิชาพืชสวน โดยไม่คิดทะเยอทะยานที่อยากจะขึ้นไปมีตำแหน่งอะไรต่อมิอะไร จนกระทั่งช่วงหลังๆ เกิดแรงดลใจทำให้เขียนบทความเรื่องหนึ่งและให้ชื่อว่า **ฉันไม่อยากขึ้นสู่ที่สูง**

ช่วงนั้นฉันได้ยินบางคนพูดผ่านมาเข้าหูว่า **อาจารย์ระพีเป็นอธิการบดีไม่ได้** เพราะเหตุว่า **หัวหน้าภาควิชาที่ไม่เคยเป็น คนบดีก็ไม่เคยเป็น**

ฉันฟังแล้วมองย้อนกลับไปยังผู้พูด ทำให้เห็นความจริงที่อยู่ในใจว่า เป้าหมายชีวิตของคนลักษณะนี้คงอยากจะขึ้นไปอยู่ตรงนั้น ส่วนฉันเองรู้แล้วก็ไม่นำมาใส่ใจอะไรทั้งสิ้น

หลังจากนั้นมาไม่เกินหนึ่งเดือน เหตุการณ์ก่อความไม่สงบก็เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อย่างไม่คาดคิดมาก่อน มีผลทำให้ทั้งนิสิตและอาจารย์หยุดการเรียนการสอนกันไปทั้งหมด นอกจากนั้นยังเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงขึ้นภายในบรรยากาศการบริหารและการจัดการ

กว่าเรื่องราวจะยุติลงได้นับเป็นเวลาหนึ่งเดือนเต็มๆ หลังจากนั้นก็ยังคงทิ้งความแตกแยกเอาไว้ให้จำต้องมีการแก้ไขกันไป

ช่วงนั้น ระบบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย ในด้านการปฏิบัติมีตำแหน่งเลขาธิการเป็นผู้บริหาร ส่วนอธิการบดีทำหน้าที่สนองนโยบายของอำนาจรัฐที่อยู่เหนือกว่า

อย่างไรก็ตามอุดมการณ์ในการบริหารมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมกับโครงสร้างทางการเมืองซึ่งไม่ค่อยมั่นคงนัก ทำให้มีการปรับเปลี่ยนไปมาเป็นช่วงๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีซึ่งเคยมีนักการเมืองระดับสูง ที่มีการปรับเปลี่ยนมาเป็นบุคคลผู้อยู่ในสายงานวิชาการทางเทคโนโลยี

จากเหตุการณ์ดังกล่าว น่าจะถือว่ามี ความรุนแรงถึงจุดปรับตัวใหม่ในระดับหนึ่ง แม้ยังไม่ลงลึกซึ่งมากนัก

หลังเหตุการณ์รุนแรงผ่านพ้นไปแล้ว มีบุคคลกลุ่มหนึ่งเข้ามาหาฉันที่ภาควิชา เพื่อ ทาบถามให้เข้าไปรับตำแหน่งเลขาธิการมหาวิทยาลัย ซึ่งฉันได้ย้อนถามกลับไปว่า **เพราะเหตุผลอันใด?**

จึงได้รับคำตอบว่า เพราะพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านอาจารย์สามารถพูดกับคนทุก กลุ่มได้ หลังรับฟังเหตุผลแล้วฉันจึงยอมรับ พร้อมกับฝากแง่คิดไว้ว่า เรื่องกฎระเบียบเป็น เพียงสิ่งสมมุติ เราจะพบของจริงได้ก็ต่อเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น และสามารถมองหวนกลับมาสู่อีกด้านหนึ่งได้

ช่วงนั้นได้มีการพิจารณาหาตัวบุคคลที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งอธิการบดี ในที่สุด จึงเห็นพ้องต้องกันว่า ควรติดต่อเชิญศาสตราจารย์อินทรี จันทรสถิตย์ กลับมาช่วย มหาวิทยาลัยทำงานอีกครั้งหนึ่ง

ช่วงนั้นท่านอาจารย์อินทรีฯ กำลังอยู่ระหว่างการเดินทางไปงานให้กับสำนักงานไร่ ยาสูบ และอยู่ในประเทศอังกฤษ จึงได้มีการโทรเลขติดต่อทาบถามให้ท่านกลับมารับ ตำแหน่ง โดยชี้แจงให้ทราบว่า เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตจากช่วงที่ผ่านมาแล้ว

ในที่สุดท่านจึงตกลงรับ ทำให้ฉันรู้ใจท่านว่า ผู้ที่มีอุดมการณ์จริงๆ นั้น ในที่สุดเมื่อ เกิดเหตุการณ์วิกฤต จากจิตสำนึกรับผิดชอบยอมทิ้งไม่ได้แน่นอน

เหตุการณ์ดังกล่าวมีผลทำให้ฉันกับท่านมีโอกาสเข้ามาทำงานร่วมกันใกล้ชิดยิ่ง กว่าช่วงที่ผ่านมาแล้ว ซึ่งนับวันเวลาที่ผ่านพ้นมา ทำให้ฉันรู้สึกชัดเจนยิ่งขึ้นว่า **ท่านเป็น ครู** ซึ่งชนรุ่นหลังผู้หวังดีต่อสังคมควรถือเป็นแบบอย่างได้

แม้ว่าชีวิตฉันเองเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้วจะมีอุดมการณ์ซึ่งมุ่งทิศทางการทำงานลงสู่ พื้นดินอย่างชัดเจน เมื่อตนมีโอกาสเข้ามาร่วมงานกับท่าน ทำให้รู้ว่าท่านเองก็มีสิ่งนี้อยู่ ในหัวใจเช่นเดียวกับฉัน

งานกิจกรรมนิสิตซึ่งสร้างคนให้เป็นคน จากการที่ท่านนำตนลงปฏิบัติทำให้ฉันเอง ซึ่งมีความคิดสอดคล้องกัน มีโอกาสเดินตามรอยกันลงไปใช้ชีวิตอยู่ในชนบท แม้แยกแยะ

กันไปคนละทางโดยไม่ต้องคิดเดินตามให้เกิดภาพภายนอก หากภายในรากฐานจิตใจมีความชัดเจนร่วมกันอยู่ตลอดเวลา

ในที่ทำงานแม้จะนั่งกันอยู่คนละห้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านเป็นผู้ตัดสินใจคนสุดท้าย หากรู้ชัดว่า เป็นการตัดสินใจเพื่อคัดท้ายกระแสน้ำที่ผ่านพ้นมาเป็นขั้นๆ ท่านมักร้องเรียกฉันให้เข้าไปอยู่ด้วย ก่อนการแสดงออกอย่างเด็ดขาดเสมอ

ทำให้ฉันรู้ว่าท่านดีว่า ท่านประสงค์ที่จะถ่ายทอดความคิดจากพฤติกรรมซึ่งทำให้ฉันคิดได้เองอย่างอิสระมาตลอด แม้บางครั้งมีปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาซึ่งท่านเห็นว่าน่าจะเกิดความเสียหายให้กับงานของส่วนรวม ร่วมกับตัวบุคคลผู้พยายามผลักดัน ขณะที่เรียกมาคุยกันและพูดกันอย่างตรงไปตรงมา ท่านจะขอให้ฉันมานั่งรวมอยู่ด้วยเสมอ

อนึ่ง ฉันมองเห็นว่า ท่านเป็นคนทำงานโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ ให้เป็นข้ออ้างทั้งสิ้น แม้กระทั่งวัยและกาลเวลา จึงทำให้ฉันรู้ว่า หากมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย แม้ดีเกินคำชื่นชมแค่ไหน ฉันจะโทรศัพท์หาท่านทันทีโดยไม่ต้องเกรงใจอะไรทั้งนั้น แท้จริงแล้ว ทุกครั้งที่ฉันติดต่อเรียนให้ท่านทราบ ท่านจะขับรถมาด้วยตัวเองโดยไม่นึกถึงความเหน็ดเหนื่อยและวัยสูงอายุของท่าน

ฉันคิดว่า ท่านมีคุณสมบัติความเป็นครูอย่างเปลี่ยมทันอยู่ในหัวใจจริงๆ

ยังมีเรื่องราวที่น่าประทับใจอีกมาก เอาแต่เพียงสิ่งที่นำมาเล่าให้ฟังเป็นตัวอย่างแค่นี้ ฉันคิดว่าน่าจะเพียงพอสำหรับชนรุ่นหลังผู้ที่ให้ความเคารพรักและศรัทธาฟังรู้สึกมันใจได้

รำลึกถึงหลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ

ยุคที่ผ่านพ้นมา เมื่อกล่าวถึงการเลี้ยงไก่ หลายคนมักมีแนวโน้มนึกถึงหลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ แต่ภาพพจน์ซึ่งคนส่วนใหญ่ไม่อาจมองทะลุสิ่งซึ่งเป็นเพียงสื่อที่ช่วยสานวิญญูณความรัก อันถือเป็นอุดมการณ์ของแต่ละคน ที่มุ่งมั่นทำงานลงสู่พื้นดินผลที่ปรากฏก็คงเช่นเดียวกันกับการที่กล่าวถึงกล้วยไม้ หลายคนมักนึกถึงฉัน

ดังนั้นสังขธรรมที่ปรากฏ อันถือเป็นธรรมชาติของคนในสังคม นอกจากขณะที่บุคคลผู้ริเริ่มบุกเบิกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งแท้จริงแล้วน่าจะมองเห็นได้ว่า จุดแรกที่เริ่มต้นควรถือเป็นก้าวแรกของชีวิตในการทำงานร่วมกับการเรียนรู้เท่านั้น แทนที่จะคิดแต่เพียงว่า หากชีวิตมีโอกาสให้ดำเนินต่อมา ควรสานเหตุผลไปสู่การทำงานซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องอื่นๆ ได้อย่างกว้างขวาง

ผลงานจากท่านอาจารย์หลวงสุวรรณฯ เรื่องไก่ เท่าที่เริ่มต้นไว้แล้ว หลังจากตัวท่านเองผ่านพ้นไป กระแสซึ่งปรากฏอยู่ในสังคมยุคปัจจุบัน หากมองย้อนกลับไปสู่อดีต และหวนกลับมาอีกครั้งหนึ่ง ทำให้พบความจริงได้ว่า เปรียบดูความจริงที่เกิดจากหินก้อนหนึ่ง ซึ่งตกลงไปสู่พื้นน้ำ

โดยที่ช่วงแรก สะท้อนให้เห็นว่า มีคลื่นลูกใหญ่ที่สุดอยู่ใกล้ตัวที่สุด หลังช่วงเวลาผ่านพ้นมา จึงค่อยๆ จางหายไปทีละน้อย จนกระทั่งพื้นน้ำกลับคืนสู่ปกติเหมือนเดิม

อย่างไรก็ตาม สภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ย่อมมีผลสอนใจคนที่มีชีวิตอยู่ในช่วงถัดมาว่า สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต วันหนึ่งย่อมค่อยๆ จางหายไปอย่างเป็นธรรมชาติ

แต่สิ่งซึ่งกำลังกล่าวถึงนี้ คือชีวิตบุคคลผู้ที่มุ่งมั่นสร้างความดีความงามให้กับสังคม อันควรมีผลถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลัง แทนการปล่อยไว้จนกระทั่งทำให้มีผลเช่นเดียวกันกับก้อนหินที่หล่นลงไปบนพื้นน้ำ จนกระทั่งในที่สุดสภาพดังกล่าวก็ค่อยๆ จางหายไป หากรู้ได้ว่านั้นคือผลที่เกิดขึ้นจากด้านวัตถุ

ชีวิตท่านอาจารย์หลวงสุวรรณฯ มีความเป็นมาบนพื้นฐานที่ใกล้เคียงกับท่านอาจารย์อินทรี จันทรสถิตย์ ซึ่งได้กล่าวไว้แล้ว โดยท่านผู้นี้ เริ่มต้นสร้างงานร่วมกับสร้างคนที่มีมาสู่สายเกษตร โดยเฉพาะบนพื้นฐานการจัดการศึกษา ท่านเป็นผู้เริ่มต้นชีวิตโดยใช้ระบบการจัดการของกระทรวงธรรมการ ร่วมกับความคิดที่มุ่งความสำคัญไปยังวิญญานความเป็นครูมาแต่เริ่มแรก

ชีวิตฉันเองมีโอกาสเข้ามาสัมผัสกับท่านครั้งแรก ก็ต่อเมื่อวิธีการเปลี่ยนแปลงของระบบการจัดการศึกษา ได้ผ่านพ้นมาจนกระทั่งถึงวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และแล้วจึงก้าว

มาถึงช่วงของการสถาปนาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2486 โดยที่ช่วงนั้น ท่านเป็นผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนร่วมในการพัฒนา ณ จุดนั้นอย่างสำคัญด้วย

ก่อนที่ท่านจะเข้ามารับตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ฉันยังจำได้ดีว่า ท่านเป็นครูสอนบรรดาลูกหลานเกษตรทุกคน โดยใช้ชีวิตติดพื้นดิน ซึ่งมีผลทำให้ฉันอ่านได้จากหัวใจตัวเองว่าภายในวิญญาณของท่าน ไม่ต้องการสิ่งตอบแทนใดๆ ทั้งนั้น นอกจากความสุขที่เกิดขึ้นภายในรากฐานจิตใจตนเองอย่างเป็นธรรมชาติ

ฉันมีโอกาสเข้าไปนั่งอยู่ในห้องเรียนเพื่อเรียนวิชาเลี้ยงไก่กับท่านอาจารย์ ในช่วงปี พ.ศ. 2486-2487

ช่วงนั้นห้องเรียนซึ่งท่านใช้สอนบรรดาศิษย์ พื้นล่างยังมีสภาพเป็นดินธรรมดา ส่วนหลังคาและฝาสี่ด้านยังมุงด้วยใบจากซึ่งร้อยกันเป็นตับ ฝาสองด้านซึ่งเป็นด้านข้างสามารถเปิดได้แบบบานกระทุ้ง โดยใช้วิธีเปิดจากด้านล่างขึ้นไปสู่ด้านบน หลังจากนั้นใช้ไม้ไผ่ท่อนเล็กๆ ค้ำเอาไว้เพื่อให้ลมผ่านเข้าออกได้สะดวก

ห้องเรียนที่เป็นโรงจกดังกล่าว ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันกับประตูสอง ด้านถนนงามวงศ์วาน ส่วนเก้าอี้ที่ใช้นั่งเรียนหนังสือ ตั้งอยู่บนพื้นดิน มีกระดานดำติดไว้ด้านหนึ่ง

ปกติท่านอาจารย์หลวงสุวรรณไมใช่เพียงเป็นผู้ที่ให้ความรักความเมตตาแก่ชนรุ่นหลังเท่านั้น หากยังสานกระแสความรักไปถึงบรรดาสัตว์เลี้ยงต่างๆ ซึ่งไม่เพียงไก่เท่านั้น อาทิเช่น หมู และแพะอีกด้วย

ฉันยังจำได้ดีว่า มีพ่อแพะแก่ตัวหนึ่ง ซึ่งเราขนานนามเขาว่า เจ้าโต้ง ระหว่างที่นักเรียนเข้าไปรออยู่ในห้องก่อนเวลาท่านอาจารย์จะมาสอน เจ้าแพะตัวนี้จะเข้าไปเดินทักทายทุกคนจนเป็นที่คุ้นเคยแก่บรรดานิสิต

อย่างว่านั่นแหละ เป็นคนหนุ่มชะอย่างหนึ่งพอลับหลังครู ก็ชอบคิดแบบแผลงๆ คนที่สูบบุหรี่ มักเล่นสนุกกับแพะตัวนี้ โดยพ่นควันบุหรี่เข้าไปใส่จมูก ยิ่งพบว่าเค้าสูดเอาควันบุหรี่เข้าไปแล้วระบายออกมา ทำให้เห็นลมหายใจซึ่งปนออกมากับควันจนเป็นสายสีขาว ดูจะเป็นที่สนุกสนานครั้นครอง

ช่วงหลังๆ จึงพบความจริงว่า เจ้าแพะตัวนี้เกิดติดบุหรี่ปอนิสิตเดินเข้าห้องก็มักใช้ จมูกดันข้อมือ ส่วนหางของมันจะสั่นระริก เป็นสัญญาณบ่งบอกให้รู้ว่าเขาติดบุหรี่ปเข้าไป แล้ว

หลังจากอาจารย์หลวงสุวรรณเดินเข้าห้อง เจ้าโต้งซึ่งเป็นสัตว์แสนรู้ มันมักเข้าไป คลอเคลียอยู่กับท่าน ขณะที่มือหนึ่งถือชอล์กอีกมือหนึ่งเขียนกระดานดำ เจ้าโต้งมักใช้ จมูกดันข้างหลัง

ช่วงนั้นนักเรียนจะเห็นความจริงว่า ท่านอาจารย์เขียนกระดานดำไป อีกมือหนึ่งก็จะหักชอล์กออกเป็นท่อนเล็กๆ ส่งให้แพะกิน มันเป็นภาพซึ่งดูแล้วมีความลึกซึ้งมาก

นอกจากนั้นนิสัยของแพะโดยทั่วไป เห็นอะไรมักคว้าไปกินหมด ดังนั้นเพื่อนฉัน บางคน บางครั้งก็ลืมเอาสมุดจดบันทึกติดไปด้วย จึงหาทางออกโดยการฉีกสมุดจาก เพื่อนออกมาใช้เขียนแทน หลังจากนั้นจึงดับบันทึกคำบรรยายเพลินๆ อยู่นั่นเอง เจ้าแพะตัวนี้แอบมาอยู่ข้างๆ หลังจากแผลอนิดเดียว เขาก็ใช้ปากกระตุกกระดาษแผ่นนั้นวิ่งหนีไปกิน อยู่อีกมุมหนึ่ง

มีอีกสิ่งหนึ่งซึ่งฉันรู้สึกประทับใจจากการปฏิบัติตัวของท่านอาจารย์หลวงสุวรรณ วาจกกลีภิจ และภาพนั้นยังปรากฏอยู่ในหัวใจมาจนถึงบัดนี้ แม้กาลเวลาจะผ่านพ้นมาแล้วกว่า 50 ปี

ช่วงที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รับการสถาปนาขึ้นมาได้ไม่นาน และช่วงนั้น ท่านอาจารย์หลวงสุวรรณฯ ดำรงตำแหน่งผู้บริหารมีรถยนต์ยี่ห้อเมอร์สทำในประเทศ อังกฤษสีเขียว คันขนาดกลาง ซึ่งในทางปฏิบัติเท่าที่พบเห็น ก็หาใช้ว่าจะใช้เป็นรถประจำตำแหน่งเท่านั้นไม่

ฉันเห็นรถคันนี้ถูกใช้งานสารพัดอย่าง นอกจากเมื่อไรผู้บริหารจะต้องออกไป ปฏิบัติงานนอกมหาวิทยาลัย ไม่เช่นนั้นแล้วฉันมักเห็นท่านอาจารย์หลวงสุวรรณฯ เดิน อยู่ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นประจำ

มีเพื่อนรุ่นพี่คนหนึ่งซึ่งแท้จริงแล้ว จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในระดับ อนุปริญญา โดยผ่านหลักสูตร 3 ปี หลังจากนั้นก็ออกมาทำงานรับจ้างอยู่ในกองคลัง ซึ่ง

ช่วงนั้นสำนักงานเลขาธิการมหาวิทยาลัยยังอยู่ชั้นบนของเรือนไม้สองชั้น ซึ่งมักเรียกกันว่าเรือนเขียว

เรือนหลังนี้อยู่ใกล้ประตูสอง ด้านถนนงามวงศ์วาน ซึ่งขณะนี้ถูกรื้อไปแล้ว เพื่อนรุ่นพี่ฉันคนนั้นนั่งทำงานอยู่กับโต๊ะบนเรือนหลังนี้

เข้าวันหนึ่งขณะที่ท่านอาจารย์หลวงสุวรรณฯ นั่งกางเกงขาสั้น สวมรองเท้าผ้าใบ เดินไปตามถนนผ่านหน้าเรือนหลังนี้พอดี เพื่อนรุ่นพี่คนนั้นกำลังตะโกนด่าท่านอาจารย์เสียงดังฟังชัดว่า ไ้อ์หลวงสุวรรณ..... แสดงถึงวาจาสามหาว ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีในคนในเกษตร

ฉันเชื่อว่าท่านได้ยินแน่นอน แต่ก็ไม่ได้แสดงกิริยาอะไรออกมาให้ใครสังเกตเห็นแม้แต่น้อย คงเดินไปตามปกติเช่นที่เคยปฏิบัติอยู่ทุกวัน หลังจากนั้นก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้นแก่บุคคลคนนั้น

ในช่วงเย็นๆ ประมาณ 5 โมงเย็นเห็นจะได้ ท่านอาจารย์หลวงสุวรรณฯจะนั่งกางเกงขาสั้นสีดำ สวมรองเท้าผ้าใบเหมือนเดิม เดินออกจากมหาวิทยาลัยเข้าเมือง มุ่งหน้าไปยังสี่แยกราชเทวี ซึ่งอยู่เลยอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิเข้าไปอีกร่วม 2 กิโลเมตร นับเป็นระยะทางไม่น้อยกว่า 8-9 กิโลเมตร

ท่านเข้าไปทำไมตรงนั้น สำหรับผู้ที่ผ่านไปผ่านมาตรงสี่แยกราชเทวีมักพบว่า มีม้ายาวตั้งอยู่บนทางเดินตรงใกล้สี่แยก บริเวณนั้นมีร้านค้าเล็กๆ เรียงรายอยู่ด้วย ภาพที่พบเห็นเป็นประจำแทบทุกวันก็คือ ท่านอาจารย์หลวงสุวรรณฯ นั่งคร่อมม้ายาว โดยมีชายอีกคนหนึ่งนั่งหันหน้าเข้ามาหากัน ตรงกลางมีกระดานหมากรุกวางอยู่

ทำให้รู้สึกว่ ตรงจุดนั้นคือสมาธิร่วมกับการใช้ความคิดอย่างสุขุม นับเป็นการฝึกการมองปัญหาต่างๆ ได้จากหลายแง่มุม ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวันได้ทุกเรื่อง

ประมาณ 3 ทุ่ม ท่านจะเดินกลับบางเขน แทนที่จะใช้รถประจำตำแหน่ง แม้รถส่วนตัวเท่าที่ฉันพบเห็นท่านก็ไม่มี

สิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดน่าจะเป็นภาพผู้ใหญ่คนหนึ่ง ซึ่งใช้ชีวิตอย่างสมถะ อีกทั้งในด้านการงานยังสะท้อนให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมสูงมาก นอกจากนั้นแล้วยังดำรงอยู่อย่างรู้คุณค่าของทุกคน ยิ่งเป็นชนรุ่นหลัง แม้จะตะโกนด่าอย่างรุนแรงท่านก็ไม่ถือสาอะไร

สิ่งที่เล่ามาแล้วทั้งหมด หากใช้อ่านแล้วจะทำให้สนุกสนานเพลิดเพลินเท่านั้นไม่ควรใช้ปัญญาเจาะลึกเข้าไปในบรรยากาศซึ่งผสมผสานกัน ระหว่างการเรียนการสอน ระหว่างครูกับศิษย์ ระหว่างสถานที่เรียนกับจิตวิญญาณของสถานที่ สถานเหตุผลไปถึงธรรมชาติของสัตว์เลี้ยงซึ่งมีชีวิตยืนอยู่อีกมุมหนึ่ง อันแตกต่างไปจากคนให้พบความจริงได้เอง

ชีวิตโดยทั่วไปของท่านอาจารย์สุวรรณาจากกสิกิจ เท่าที่ฉันมีโอกาสสัมผัส ทำให้รู้สึกว่าคุณตัวท่านเองมีวิญญาณความเป็นครูโดยใช้ชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายให้นิสิตเห็นได้อย่างชัดเจน แม้แต่การปฏิบัติตัวในชีวิตประจำวัน

อาทิเช่น ช่วงเวลาเช้าๆ ท่านมักออกมาใช้โอกาสลงทำงานทางหญ้าตัดต้นไม้ข้างถนนในบริเวณมหาวิทยาลัยร่วมกับคนงาน

จนกระทั่งวันหนึ่ง ฉันมีโอกาสเดินไปตรงนั้น เห็นท่านกำลังใช้มีดหวดย่นหวดหญ้าที่พื้นสนามอยู่ในบริเวณข้าอาคารไม้หลังหนึ่ง

ทันทีที่ท่านมองเห็นฉัน จึงเรียกฉันเข้ามาใกล้ๆ แล้วพูดว่า ะพี เธอเดินกลับไปบ้านเราหน่อย ขึ้นบันไดหน้าบ้านไปแล้วให้เลี้ยวขวาเดินเข้าห้องนอนจะมีเสื่อกางเกงและเนคไทวางอยู่ตรงนั้น ไปหยิบมันมาให้เราที

ฉันยังกลับไปบ้านท่านซึ่งเป็นเรือนไม้ชั้นเดียว ที่ทางการสร้างไว้ให้เป็นที่พักอาศัย หลังจากนั้นจึงนำสิ่งซึ่งท่านต้องการกลับมาให้ ภาพที่ฉันพบเห็นในขณะนั้นก็คือ ท่านแอบเข้าไปยืนอยู่หลังพุ่มไม้เปลี่ยนเครื่องแต่งตัวจนกระทั่งเสร็จเรียบร้อยกลับออกมา

ท่านพูดกับฉันว่า มีฝรั่งนัดมาพบเราเวลา 9.00 น. จึงต้องใช้วิธีแบบนี้ ประเดี๋ยวเราจะไปพบเขาหน่อย

ภาพจากครูอาจารย์แบบนี้ ปัจจุบันคงจะหาแทบไม่เห็นอีกแล้ว

เหลือแต่ข้ออ้างซึ่งมักได้ยินพูดกันว่า สังคมเปลี่ยนแปลงมาจนถึงบัดนี้แล้ว จะ
หวนกลับไปทำอย่างนั้นได้อย่างไร

ความจริงซึ่งค้นพบได้จากรากฐานจิตใจที่ฝังลึกอยู่ในชีวิตแต่ละคน ได้บอกให้รู้ได้
ว่า ข้ออ้างทั้งหลายคือการแก้ตัว เพราะเหตุว่าคนเหล่านี้ขาดการมองเห็นตัวเอง
มากขึ้น

ถ้าไม่ปฏิเสธความจริงย่อมรู้ได้ว่า ข้ออ้างทั้งหลายคือการปฏิเสธตัวเองมากกว่า

ถ้าแต่ละคนมีรากฐานจิตใจที่เป็นตัวของตัวเอง ซึ่งสามารถรักษาไว้ได้อย่างมั่นคง
มาตลอด ย่อมไม่มียุคสมัยอยู่ในหัวใจ คงมีสิ่งเดียวเท่านั้นคือ เราต้องทำให้ได้ นั่น
แหละคือการรู้คุณค่าชีวิตได้อย่างแท้จริงถึงระดับหนึ่งแล้ว

หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวว่าการเอาชนะใจตนเองน่าจะเป็นสิ่งสำคัญอย่าง
ยิ่งสำหรับการดำเนินชีวิตท่ามกลางสภาพการณ์ปัจจุบัน

จากประเด็นที่กล่าวมาแล้ว น่าจะทำให้มองเห็นความจริงได้ว่า ยิ่งเกิดปัญหา
หนักมากขึ้น ย่อมทำให้มีโอกาสพบคนที่ยืนหยัดอยู่ได้อย่างชัดเจน ให้เป็นที่
ประจักษ์แก่สายตาคนทั่วไปซึ่งกำลังประสพกับความท้อแท้ทำให้สิ้นหวัง

ท่านอาจารย์หลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ เป็นผู้ที่ริเริ่มตลาดนัดเกษตร โดยที่วาง
นโยบายไว้ว่า ต้องการเปิดโอกาสให้คนทั่วไปรักและเห็นความสำคัญของการเกษตรกว้าง
ขวางมากขึ้น ไม่ว่าแต่ละคนจะทำงานอยู่ในสาขาอาชีพใดก็ตาม

ทั้งนี้และทั้งนั้น หาใช่คิดแต่เพียงว่า คนที่ประกอบอาชีพการเกษตรเท่านั้นที่จะรัก
การเกษตร

ทั้งนี้และทั้งนี้ความคิดดังกล่าว สะท้อนให้เห็นภาพที่สามารถมองทะลุลงไปได้ถึง
สัจธรรมของชีวิตคนอย่างเป็นธรรมชาติ

ฉันยังจำได้ดีว่า ก่อนหน้าตนจะเข้ามารับตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยนี้เต็มตัว
มีเหตุการณ์สำคัญอย่างหนึ่งเกิดขึ้น เนื่องจากเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่าง
ศาสตร์สาขาต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัยซึ่งมีความรู้สึกว่ คณะเกษตรเท่านั้นคือการ
เกษตร ถึงกับมีปฏิกริยาเรียกร้องให้เปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัย จนกระทั่งมีนิสิตกลุ่มใหญ่

มาจัดไฮด์ปาร์คล้อมหอประชุมใหญ่ซึ่งเป็นสำนักอธิการบดีเอาไว้ ในขณะที่กำลังมีการประชุมคนบดี ซึ่งทำเป็นประจำ

ความคิดเรื่องนี้เปรียบเสมือนเมฆฝนซึ่งเริ่มตั้งเค้ามาแล้ว โดยที่ฉันเองเคยฟังคำปรารภจากอาจารย์ที่กล่าวว่า แต่ก่อนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเกษตรโดยเฉพาะ แต่ถัดมาถึงช่วงหลังๆ มีคณะวิชาเกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านอื่นเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง จึงไม่ควรเป็นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อีกต่อไป แต่น่าจะเป็นมหาวิทยาลัยทั่วไปมากกว่า

ฉันรับฟังแล้วเกิดความรู้สึกว่า ผู้ที่สะท้อนภาพความคิดออกมาเช่นนั้น ยึดติดรูปแบบจนกระทั่งปิดหูปิดตาตัวเอง ทำให้ไม่อาจมองผ่านสิ่งซึ่งเป็นสื่อทั้งหลาย แม้กระทั่งการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ลงไปถึงความจริงอันเป็นสัจธรรมของชีวิตคน ผู้ใช้ชีวิตอยู่กับพื้นดินได้อย่างอิสระ

หลังจากฉันเข้ารับตำแหน่งผู้บริหารมาแล้วช่วงหนึ่ง การแสดงออกถึงความรู้สึกดังกล่าวก็ค่อยๆ เงียบหายไป ทั้งนี้และทั้งนั้น ฉันคิดว่าการพูดอาจทำให้เกิดการโต้แย้งรุนแรงบานปลายออกไปอีกก็ได้ แต่การปฏิบัติจากรากฐานความคิดตนเองที่สานเหตุผลถึงซึ่งกันและกันได้หมด โดยไม่พูด เมื่อยังไม่ถึงเวลาจะพูด ย่อมมีผลทำให้แรงกดดันลดน้อยลงไปได้เองอย่างเป็นธรรมชาติ

ช่วงนั้นฉันคิดได้ว่า อาชีพเกษตรกรรมทำให้คนมีโอกาสลงไปสัมผัสพื้นดิน ย่อมมีผลเป็นพื้นฐานปลูกฝังความรักพื้นดินถิ่นเกิดได้เองอย่างเป็นธรรมชาติ นอกจากนั้น ยังช่วยสานสัมพันธ์ทางใจให้ถึงซึ่งกันและกันได้ทุกสาขา

ดังนั้น ศาสตร์สาขาต่างๆ ซึ่งคนเป็นผู้กำหนดขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ แม้มีการแตกแขนงออกไปเป็นสาขาวิชาต่างๆ หากไม่มีประโยชน์ย่อมไม่มีใครคิดตั้งขึ้นมา

ทุกสาขาวิชาที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยควรมีหน้าที่รับใช้คนซึ่งประกอบอาชีพอยู่ในระดับพื้นดินร่วมกันหมด จากพื้นฐานความคิดดังกล่าวทำให้เกิดโครงการค้นคว้าวิจัย ร่วมกับการพัฒนาซึ่งทำให้ทุกคณะวิชาทำหน้าที่บนพื้นฐานความสำคัญสานถึงกันทั้งหมด

จากพื้นฐานความคิดที่กล่าวมาแล้ว มีผลแก้ปัญหาการคิดเปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัย ให้เจียบสงบลงไปได้เองอย่างเป็นธรรมชาติ

สิ่งซึ่งท่านอาจารย์หลวงสุวรรณฯ ได้กระทำมาแล้วในอดีตควรมีผลสืบสานต่อมาสู่ปัจจุบันให้เห็นได้ชัดเจน แต่มาถึงช่วงหลังๆ นอกจากชนรุ่นหลังค่อยๆ ลืมกันไปเหมือน หินก้อนหนึ่งซึ่งหล่นลงไปกระทบพื้นน้ำ จึงทำให้จิตวิญญาณของผู้ใหญ่ที่ปูพื้นฐานไว้ ค่อยๆ จางหายไปด้วย คงเหลือแต่เพียงเปลือกนอก ทำให้ชนรุ่นหลังมองได้ไม่ถึง

ฉันจำได้ว่าท่านอาจารย์หลวงสุวรรณฯ เริ่มต้นความคิดในการให้โอกาสผู้เลี้ยงไก่ คิดตั้งเป็นสมาคมขึ้นมาเพื่อร่วมมือร่วมใจในการจัดการให้ภาพรวมของการเลี้ยงไก่มีความมั่นคงในระยะยาว

ซึ่งในอดีต สมาคมเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทยเคยมีบทบาทให้บุคคลภายนอกเห็นได้ชัดเจน แต่ช่วงหลังๆ อุดมการณ์ซึ่งได้รับการปูพื้นฐานเอาไว้ในอดีตก็ค่อยๆ จางหายไป ทำให้การเลี้ยงไก่ตกไปอยู่ภายใต้อิทธิพลการจัดการโดยคนกลุ่มเดียวที่พยายามครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างเอาไว้ทั้งหมด

ทำให้เกษตรกรผู้ทำมาหากินอยู่บนพื้นฐานความรักท้องถิ่น จำต้องถูกอิทธิพลด้าน บบนแทรกซึมเข้ามาแผ่เงาอยู่ภายใต้ การทำงานอย่างแอบเหี้ยมต่างน้ำจึงจำต้องส่งผลให้แต่ละคนตกเป็นทาสผลประโยชน์คนกลุ่มเดียว

ฉันคิดว่าสิ่งที่พบเห็นได้จากเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ย่อมมีโอกาสพบได้จากเรื่องอื่นด้วย เช่นกัน แม้แต่เรื่องกล้วยไม้ก็กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีทางเดียวกันในอนาคตไม่ว่าเร็วหรือช้าเท่านั้น

ยังมีภาพในอดีตเกี่ยวกับท่านอาจารย์หลวงสุวรรณฯ จากกสิกิจปรากฏอยู่ในหัวใจฉันอีกหลายเรื่อง

เรื่องหนึ่งซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนจากผลเท่าที่ปรากฏมาแล้วในอดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างพลิกแผ่นดิน เห็นจะได้แก่การจัดตลาดนัดเกษตรประจำปีตามวัตถุประสงค์ซึ่งท่าน กำหนดไว้ มาถึงปัจจุบันภาพที่สะท้อนออกมาปรากฏทำให้พบได้ว่า เป็นตลาดที่สนอง

ความสำราญของคนระดับบนซึ่งหวังมาผ่อนคลายอารมณ์จากเรื่องทั่วไปมากกว่าการชิมช๊อปเอาสิ่งอันเป็นอุดมการณ์เข้าไปไว้ในรากฐานจิตใจ

หากมองอีกด้านหนึ่งคงพบได้ว่า เป็นโอกาสให้ชนรุ่นลูกรุ่นหลานเปลี่ยนวิถีชีวิตมาแสวงหาเงินกันตรงจุดนี้กว้างขวางมากขึ้น ยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน มีผลสืบเนื่องมาจากการที่คนได้รับการหล่อหลอมความคิดให้นิยมวัตถุและเงิน

สังคมปัจจุบันจึงต้องการคนที่มีรากฐานจิตใจแข็งแกร่งจริงๆ ลุกขึ้นมายืนหยัดเดินทวนกระแสอย่างกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ในขณะที่สภาพปัจจุบันกำลังส่งผลกระทบมอมเมาคนให้หลงอยู่กับวัตถุกว้างขวางมากขึ้น

แม้ชีวิตนิสิตในช่วงก่อนๆ เคยอยู่กันอย่างเรียบง่าย ดังที่พบเห็นกันว่า ใช้รถจักรยาน แต่มาถึงช่วงนี้ก็กลับพบว่าเต็มไปด้วยรถรุ่นใหม่ราคาแพงๆ อีกทั้งยังสารภาพความจริงว่ามีรถติดป้ายแดงเพิ่มมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ

ฉันจึงต้องตั้งคำถามๆ ตัวเองว่า ใครล่ะที่จะกล้ายืนหยัดลุกขึ้นมาเดินทวนกระแส คำว่าผู้นำไม่ใช่ผู้ที่ขึ้นไปยืนอยู่สูงสุดในการทำหน้าที่บริหารและจัดการอันเป็นเพียงสิ่งสมมุติเท่านั้น แต่ความเป็นผู้นำที่อยู่ในจิตวิญญาณของคน ซึ่งทำให้มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวที่จะยืนหยัดขึ้นมา นำปฏิบัติในสิ่งซึ่งตนเชื่อว่าเป็นความจริงจากใจได้อย่างเข้มแข็ง ไม่ว่าจะภายนอกจะเป็นใคร ยืนอยู่ที่ไหน และมีตำแหน่งเป็นอะไรหรือไม่ ย่อมไม่ใช่เรื่องสำคัญอันควรนำมาใส่ใจให้เกิดการยึดติด ซึ่งมีผลทำลายทั้งตนและสังคมร่วมกัน

บทสรุป

ฉันหวนกลับไปนึกถึงวันที่ทราบว่า หนึ่งในสามบูรพาจารย์ซึ่งมีการสร้างอนุสาวรีย์ ทำให้ยื่นตากแดดตากฝนมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว วิญญาณของท่านได้มาปรากฏเป็นนิมิตหมายให้ อาจารย์อััจฉรา นวจินดา ซึ่งมหาวิทยาลัยได้มอบให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะทำงาน เพื่อค้นหาศาสตร์ของแผ่นดินในโอกาสที่มหาวิทยาลัยนี้มีอายุครบ 60 ปี ร่วมกับคณะทำงานได้เห็นประจักษ์เป็นความจริงจากใจ การนำเรื่องนี้มาเขียน โดยค้นหาความจริงจากใจ

ตนเอง จึงไม่น่าจะเป็นเรื่องของความผิดความถูกแต่อย่างใด หากควรมองให้ลึกซึ้งที่สุด ซึ่งจะพบได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่ความจริงทั้งหมด

ฉันได้ยินนิสิตรุ่นหลังซึ่งห่างกับฉันมาแล้วกว่า 30 ปี ที่เข้ามาหา ได้พูดกับฉันว่า ถึงช่วงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ เค้ามักถูกกำหนดให้มายืนวางพวงมาลาที่บริเวณหน้าอนุสาวรีย์สามบูรพาจารย์ โดยที่ตัวเองไม่รู้ว่าทั้งสามท่านนั้นเป็นใคร มีประวัติมาอย่างไรอีกทั้งมีความสำคัญอะไรให้จิตใจเกิดความผูกพันได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากถูกสั่งให้มาก็มา ?

คำปรารภดังกล่าว หากแต่แต่ละคนยังมีวิญญาณความเป็นผู้ใหญ่หลงเหลืออยู่ในจิตใจตัวเอง ควรจะรู้สึกถึงบุญคุณของชนรุ่นหลังเหล่านี้ด้วย แม้เขาทั้งหลายจะเป็นศิษย์ แต่สิ่งที่แสดงออกหากมีวิญญาณความเป็นผู้ใหญ่จริง น่าจะรู้สึกได้เองว่า เขาคือครูผู้เตือนสติให้ผู้ใหญ่สำนึกได้อย่างเป็นธรรมชาติ

จากวันนั้นถึงวันนี้ จากวันที่ทราบว่ วิญญาณท่านศาสตราจารย์อินทรี จันทรสถิตย์ ได้มาสร้างสัญญาณให้เกิดนิมิตหมายขึ้นในใจ อาจารย์อัศจรรย์ นวจินดา และคณะทำงาน จนกระทั่งมีผลทำให้ฉันต้องค้นหาความจริงจากใจตัวเอง นำมาลิขิตลงไว้ให้ปรากฏแก่สายตาคนทั่วไป นับเป็นสิริมงคลอย่างยิ่งแก่ใจฉันเอง เนื่องจากช่วยให้สิ่งที่เป็นความจริงซึ่งมีอยู่ในใจตนเองแล้วได้รับการทบทวน ทำให้รากฐานจิตใจเจริญงอกงามหยั่งลงสู่พื้นดินลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ฉันหวังว่า 60 ปี ของชีวิตรวมถึงจิตวิญญาณซึ่งอยู่ได้ร่วมนนทรিত้นี้คงจะมีความหมายแก่ชีวิตแต่ละคนได้บ้างไม่มากก็น้อย

26 มิถุนายน 2545